Rurup Krønike

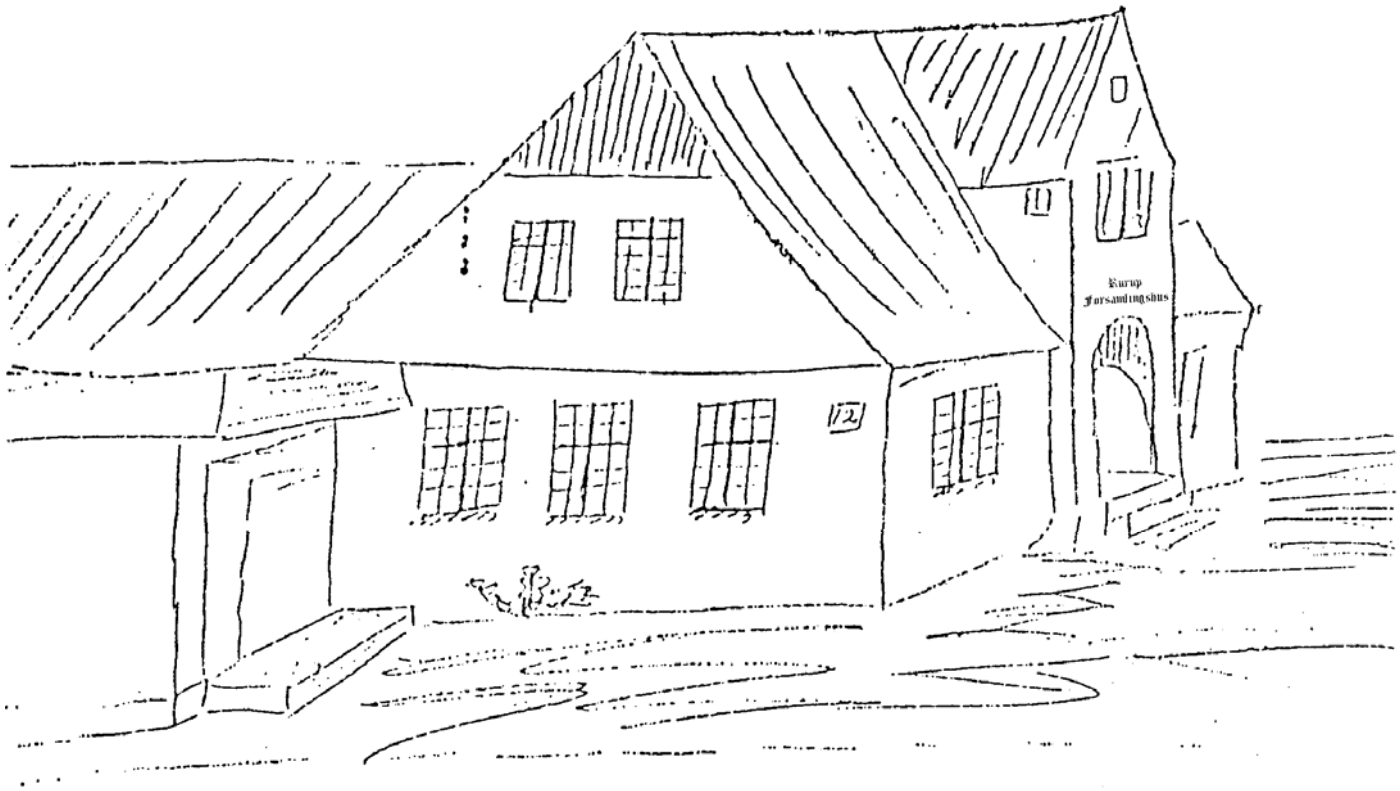

af

Mette Marie Andersen

Forord

Det skrevne hedder "**Rurup krønike**".

Det er ikke efterkontrolleret på f.eks. Landsarkivet el. lign.

Det er samlet og skrevet efter hvad jeg har fået fortalt, læst i bl.a. J. Fausbølls bog fra 1911 om Branderup Sogn, Peter Rossen's notater, Hans Peter Jensen's skrifter og Morten Eskildsens bog "Hans Krügers Saga".
Jeg har forsøgt at samle det til en lille historie om gamle dage. Jeg synes, der er så meget at fortælle om vor lille landsby, så det skulle bevares.
Jeg siger tak til alle, der har hjulpet mig med at få dette til virkelighed.

Udgave

1 Mette Marie Andersen, 1992

2 Georg Brandt Christensen, 27. november 2006.
Småkorrektioner i tekst, struktur og layout ændret. Sidst i Krøniken er tilføjet kort med vejene i og omkring Rurup samt et områdekort der viser hvor i Sønderjylland Rurup er placeret.

Indholdsfortegnelse

Rurup Krønike....5
Skoler i Rurup....7
Skoler i Rurup – Billeder....8
Skoleholdere og lærere i Rurup....9
Forsamlingshuset....10
Smede i Rurup....14
Købmænd i Rurup....14
Forskellige erhverv....15
Mandbjerq festerne....15
Ejendomme og gårde i Rurup....16
Husmandsbrug som kom fra Mandbjerg i 1925-26....16
Tøndervej....16
Nr. 7....16
Nr. 9....16
Nr. 8....17
Nr. 10....18
Nr. 14....19
Nr. 16....20
Nr. 18....20
Refsmindevej....21
Nr. 1....21
Nr. 3 - "Refsminde"....22
Nr. 5....23
Gl. Toftlundvej....24
Nr. 1....24
Nr. 1a - ”Hjortlund”....25
Nr. 3 - "æ Swarrer's hus"....26
Nr. 5....27
Nr. 7....28
Nr. 11....28
Nr. 13....28
Nr. 2....29
Nr. 4....30
Nr. 6 - "Nygaard"....31
Nr. 8....31
Nr. 10....32
Nr. 12....33
Nr. 14....33
Nr. 16....34
Nr. 18....34
Mandbjerq Nord....35
Nr. 2....35
Nr. 4....36
Nr. 6....36
Nr. 8....37
Mandbjergvej....37
Nr. 1 - ”Skovløberhuset”....37
Nr. 3 - ”Mandbjerggård”....38
Mandbjerq Syd....39
Nr. 3....39
Nr. 4....40
Nr. 6....41
Nr. 8....41

Nr. 10....42
Friskærvej og Lausbjergvej....43
Nr. 11....43
Nr. 15 - "Laubjerg"....43
Lausbjergvej nr. 3....45
Friskærvej nr. 14....45
Nr. 16....46
Nr. 18....47
Rømetvej....47
En nedlagt ejendom....47
Hans Hansens gård....47
Nr. 1....48
Nr. 3....50
Nr. 9....51
Nr. 4 - ”Borgnæs”....52
Nr. 8 - "Kærgaard"....53
Nr. 10....54
Rurup Vestermarksvej....54
Nr. 1....54
Nr. 2....55
Nr. 4 - "Stjærtende"....56
Nr. 6....57
Nr. 8....58
Skovlundvej....59
Nr. 5 + 7 - Rurup Mølleqaard og Rurup Mølle....59
Nr. 10....61
Rurup vejkort....63
Kort over Rurup og Omegn....65
Oversigt over brændte ejendomme....66

Rurup Krønike

I sin bog fra 1911 om Branderup Sogn skrev J. Fausbøll bl.a.:

Rurup ligger ret hyggeligt omgivet i nord og vest af frugtbare engstrækninger i syd af sammenhængende skovpartier og i øst af Mandbjerg skov.

I gamle dage lå der midt i byen et gadekær, herved lå de 4 tæt sammenbyggede gader i klynge, men der var kun to bylav, Øster- og Nørregade var eet bylav, og Vester- og Søndergade et andet.

Byen var ret vanskelig at komme til, gemt af skove og engstrækninger, hvor der kun var dårlige veje gennem.

For at komme til Hønning skulle man over åen, der med de stejle brinker næsten var umulig at komme over, det kunne ligefrem være forbundet med fare.

Der fortælles bl.a., at Thomas Fausbøll fra Mandbjerg (han ville gerne følge sine egne veje) en dag skulle køre med familien til barselvisit i Hønning. Han kørte gennem Rurup og ned til et
dårligt kørested i åen, men kommet godt ned i åen knækkede stjærten, og hestene gik over på den anden side. Så måtte konen og børnene sidde ude i åen, mens han hentede hjælp og ny stjært i Hønning.

I 1719 var der stor brand. Da brændte der 7 gårde og en masse gl. papirer gik tabt.

Efter gl. optegnelser har Rurup været delt i 37 ottinger.
Otting er en regningsenhed, der stammer fra det gl. ord "gatte", der betyder at eje. Der skulle 4 ottinge til en hel gård og 2 ottinge til 1/2 gård, som oftest var der 2 ejere om en gård dengang.
Jeg kan ikke forklare hvor meget en "otting" er, men det synes som om der i Rurup har været "ottinge" af forskellig størrelse. Der menes at have været 3 slags.

Hans Rolskov skrev i 1892 på Vallekilde højskole følgende stil om sin fødeby Rurup:

Min Fødeby.

Rurup

Denne lille by ligger i Sydkanten af Haderslev Amt og i Branderup Sogn. Det navn, som Byen har, stammer, efter hvad man siger, fra at rydde op, og rimeligt er det vel ogsaa nok, da Egnen har været, og endnu er lidt skovbevokset, i Mosen ved Musvang og i flere af Engene findes store Træstammer, endnu er der dog til byen 80 Tdr. Land Skov.
Naar man kommer fra Vojens, der er den nærmeste Jernbanestation og er kommen til Toftlund, bøjer man af til venstre og efter at have naaet Herrestedgaard, ser man Syd for sig Rurup hæve sig op i Synskredsen. Man ser Nord for Byen store Enge brede sig ned til Nørreaaen. Øst for Byen ligger Mandbjerg Skoven, en tro Vogter om Vinteren for de barske Østenvinde. Nu begiver man sig paa Vej mod Byen, thi fra Toftlund af kan man ikke se Sydsiden af Rurup.

Ved det første Skridt, man gør over Skellet mellem Toftlund og Rurup, kommer noget enhver kan se, ved den Sten, som staar paa østre Side af Vejen, staar der Bevis paa Fremmedherredømmet, paa nordre side staar der: "Gemeinde Toftlund", og paa Sydsiden: "Gemeinde Rurup".
For et halvt hundrede Aar siden var Omegnen der bevokset med Lyng og afgav en tarvelig Føde for Kvæget, som der gik paa Overdrev, nu er Lyngen næsten helt forsvunden og har maattet give Plads for, om ikke just rige Kornmarker, saa dog et ganske godt Udbytte for den, der dyrker den. Til højre ser man tre Bygninger hæve sig, ogsaa disse har ved deres Ejeres Flid og Møje givet et godt Udbytte, den største Ejendom hedder Refsminde.
Nordvest for denne Gaard ejer min Fader en lille ujævn Eng, der bærer Navnet Lodaavoj. Navnet stammer fra, at der i gamle Dage har

gaaet Landevejen fra Aabenraa til Ribe. Voj betyder Vadested og Lod et Skifte. Nu gaar det tilbage til Landevejen igen og Syd paa, her ligger seks Bygninger, som af en Skælms-mester fik Navnet Gjedbokgaard paa Grund af den Mængde Geder, som Folk har der.
Noget længere mod Syd ligger Arbejdsgaarden, som hedder Nygaard, Syd for denne skraaner Vejen jævnt op ad Banken til Gejlbjerg, fra denne Banke gaar der et Højdedrag mod Syd, hvor det højeste Punkt er Mandbjerghøj, i denne Høj er der for nogle Aar tilbage fundet en Sabel, som endnu opbevares paa Gaarden Mandbjerg.
Naar man gaar med Landevejen forbi Hejselbjerg mod Vest, bøjer af til venstre, saa kommer man til Østergade. Den første Gaard, som man kommer forbi, er Fødested for vor djærve Talsmand i det tyske Deputeretkammer, Anders D. Hørlück, Syd for denne Gaard er der en anden, hvor Hans Andersen • Krygers Moder er født.
Gaarden ejes endnu af denne Slægt, og Mandens Navn er Hans Andersen. Syd for disse Gaarde ligger mit Fødested, højt over den øvrige By hæver Jorden sig der, den lille Gaard ligger efter min Mening smukt, den er bygget paa Skraaningen til en Eng, som hedder Kjærhal. Fra Dagligstuens Vinduer kan ses den fire Mil bortliggende Kirke i Tønder, ikke at tale om Korskirken i Løgumkloster, der endnu staar som et Minde om Munketiden.
Gaar man atter ned til Landevejen, kommer man til en smuk Bygning, som er fremtryllet ved Tyrannens Befaling. Det er Byens Skole. Den er endnu blevet forskaanet for. at prydes med en tysk Flagstang og Flag, men inde i Bygningens Skolestuer sidder Piger og Drenge og ramser op paa Tysk, skønt deres Hjerter slaar paa Jysk, naar vil hin Løgn, denne forbandede Indretning af Almueskoler forsvinde? Først ved Genforeningen med Danmark kommer vi Maalet nærmere.
Lidt Sydvest for Skolen er der en anden Bygning, ja, en rejsende nordfra vil studse, standse og læse paa det store Skilt ved Siden af Døren, der staar med stor Bogstaver "Posthülfstelle". Manden, der ejer Huset er Smed, det ved den fremmede intet af, men gaar han hen tilden vestre Ende af Huset og ser ind ad Døren, jo, der er Smeden. Den fremmede henvender sig til den sodede Smed og spørger, hvad dette Skilt ude paa Muren skal betyde. "Det betyder te æ er Postmester hær i æ Byt", siger Manden, og med denne Besked drager den fremmede atter mod Vest. Her faar han Øje paa en stor Gaard, hvis Navn er Kjærgaard, den ejes af Anders D. Hørlück, en djærv Forkæmper for den danske Sag i Sønderjylland, og med redelig og ærlig Villie at hjælpe alle dem, som søger ham om Raad og Hjælp, han er til stor Velsignelse for vor By og Omegn. Gid Gud maatte forunde ham at opleve den Dag at se Sønderjylland forenet med Danmark.
Ved at følge Vejen mod Syd til Byen Roost ser man mod Vest en Tornebusk hæve sig op paa nogle Volde, der hæver sig op over Engene, disse Volde er et Minde fra Middelalderen, det er Ørnsholm, en Ridderborg, som der har ligget. At fortælle Sagn om denne Borg vilde blive alt for vidtløftig, men fortælle den fremmede det næste Gang han eller hun besøger Rurup.

H. Rolschau.

Der findes nogle sagn el. fortællinger fra gamle dage som stadig fortælles, bl.a. om skatten på " æ Nørregaard":

Gården lå nordligst i Østergade og blev nedrevet i 1872. Den lå, hvor den nye skole (nu Julles snedkeri) ligger. I krigens tid rimeligvis mellem 1652 og 1654 boede her en rig mand Paul Jebsen. Han var bange for sine penge, så en aften tog han sin karl med ud i haven, hvor de gravede et hul under et æbletræ, og der satte han en trækasse med sine penge ned, og så blev jorden jævnet godt ud. Men om natten kunne manden ikke sove. Hans karl var jo vidne og kunne jo tage dem. Han stod op og gik ud og gravede kassen op, gravede et hul i en bås, satte pengekassen ned, dækkede den med en stor sten og lagde hø over, så det ikke kunne ses.
Et par dage efter dette skulle de fjendtlige krigere være kommet, og da manden ikke ville fortælle, hvor pengene var, tog de ham med, og ingen har set ham siden.
Men sagnet har stadig holdt sig, og da gården blev nedrevet, blev der ledt efter pengene, men ingen blev fundet. I 1904 blev der fundet en mønt, og der er senere blevet fundet i alt 43, alle tyske sølvdalere, den ældste er fra 1590, den yngste fra 1651. Men mønterne havde kun sølv værdi.

Et andet sagn fortæller om et barselgilde:

I gl. dage mødtes alle byens koner til barsel, endnu mens barselskonen lå i sengen. Tit fik de noget at drikke, så humøret var højt, når de gik hjem. Historien fortæller at konerne en sådan dag gik hjem i flok og højt humør. De mødte nu Jes, der kom kørende. Da han ikke tog hatten af for at hilse, kravlede de op på vognen, rev hatten af ham og også andet tøj, så han til sidst kun havde bukserne på.
De forlangte nu, at han skulle køre rundt med dem i byen. De tog pisken og kløede på hestene, så det gik i galop. Da de kom til gadekæret, kaldet Laust Gaardes dam, fik Jes drejet hestene og kørte midt ud i dammen. Jes tog hammelstokken af og kom op på hestene og red op af dammen, mens konerne holdt derude og skreg. De blev nu nødt til at tage tøjet af og vade i land, men som hævn skilte de vognen fuldstændig og smed det hele i dammen, så "den, der ler sidst. ler dog bedst" passer her, for det blev aldrig mere til vogn for Jes.

Den første fast ansatte lærer i Rurup var Hans Hørlück

født i 1790 i Rurup som søn af Rasmus Rossen (som døde i 1810). Hans Hørlück gik på seminarium i Tønder. Færdig som lærer blev han huslærer og regnskabsfører hos studehandler major Ingwersen på Viufgaard. Her blev han Forlovet og gift med Pauline Dons, datter af gårdens Forrige ejer. De fik et smukt hus tæt ved gården.
Men i 1816 døde Hans Hørlück's ældre broder Niels, og han var nu arving til fødegården.Hans, der da havde 2 børn, måtte hjem for at overtage gården. Det var en slem overgang. De kom fra gode forhold til gamle forfaldne bygninger og dårlig besætning. Samtidig med at drive gården virkede han som lærer. Han var en af egnens bedste lærere og meget afholdt af alle børnene. Det fortælles at de mindste børn tit sad på hans skød, men også de store drenge havde han godt tag på. Han blev også sognefoged, og det gav mange opgaver til ham.

Sognebogssamling

I Rurup fandtes ingen kro.
Allerede i 1802 oprettedes en sogne-bogsamling, der blev lavet læsekreds, og der holdtes aviser og tidsskrifter.
Hans Persen skal have sagt, at Rurup var 1/2 100 år Forud for tiden.

Det havde Hans Hørlück, Hans Krüger og hans bror Rasmus samt degnene Gammelgaard fra Varnæs og Rolskov i Ry (de stammede alle fra Rurup og kom der ofte) deres store andel i.

Skoler i Rurup

I gamle dage holdtes der skole i en "pissel" en stor stue i Vesterbyen, men det var kun om vinteren. Alle var dog enige om, at der skulle bygges en skole, men begge bylag ville have skolen i deres bylag. Det gav megen snak og diskussion, men endelig blev der enighed om, at skolen skulle bygges midt imellem på "dyndet". Det kostede meget arbejde, for der måtte fyldes op med store sten, som blev slæbt dertil af heste. Så blev der bygget et 4 fag's hus med et rum, der gik gennem hele huset, så læreren måtte bo i et loftkammer ved H. P. Andersen. Han gik så rundt på de forskellige gårde og fik kosten. Der var mange Forskellige lærere indtil Hans Hørlück kom i 1816. Den første skole er huset, hvor Johannes Blaschke bor, Gl. Toftlundvej nr. 11.
I 1883 blev der bygget ny skole, lidt nord for den gamle, og nu blev der også lavet bolig til læreren. Det er nu Lausbjergvej nr. 3. Det er fortalt at da skolen skulle indvies skulle det ske med maner. Så børnene blev stillet op i rækker 2 og 2, med de store drenge Foran, men inden læreren havde fået samling på de små, gik de store syngende "Dengang jeg drog afsted" så den tyske skole blev indviet med en dansk sang.
I 1937 blev den sidste skole bygget i Rurup, lidt øst for den gamle, på den grund, hvor Nørregaard engang har ligget. Her blev der 2 klasseværelser, lærerbolig og lærerindebolig

ovenpå, samt plads til Rurup bibliotek. Denne bygning er nu "Julles Snedkeri" Lausbjergvej 1.
I 1964 blev Rurup skole nedlagt og børnene fra Rurup kom til fællesskolen i Branderup, der blev bygget på Tingvej.
Denne sammenlægning gav ligeså mange problemer, som da den første skole blev bygget. Nogle forældre fra Rurup vilde have børnene til Toftlund skole.
Men langt om længe blev resultatet: Bygning af den ny skole i Branderup som en 7 kl. skole til børnene fra Rurup og Branderup. Senere er der også kommet børn til fra Bovlund og Bovlund Bålsted.
Til denne skoles 25 års jubilæum i 1989, blev der givet udtryk for tilfredshed med at skoleordningen blev sådan.

Skoler i Rurup – Billeder

Billede 1 – Første skole - Gl. Toftelundsvej 11

Billede 2 - Anden skole - Lausbjergvej 3

Billede 3 – Tredje Skole – Lausbjergvej 1

Skoleholdere og lærere i Rurup

Ca.1745 – 1765	Laue Michelsen
	Hans Dam, Morten Skolemester
Ca. 1810 – 1814	Søren Nissen
1815	Mads Pedersen Rahr.
1835 – 1849	Hans Rossen Hørlück
1850	Riese
1850 – 1852	Christen Pedersen
1852 – 1856	Anders Nielsen
1856	Niels Hansen Bergstedt
	Schmidt, Nordstrøm, Poulsen, Kjær
1862 – 1866	Christen Lund Aarup
1866 – 1867	Andreas Peter Christensen
1867 – 1878	Martin Hansen Thau
1878 – 1880	Martin Jensen Popp
1880 – 1892	Chr. Andersen Lund
1892 – 1897	Hans Jürgensen
1897 – 1899	Karl Lauritz Nielsen
1901 – 1902	Vakant
1902 – 1904	Jakob Petersen
1904 – 1923	Christian Hansen
1923 – 1956	Lars Jørgen Nielsen
1929 – 1938	Rasmine Hansine Jørgensen
1940 – 1944	Petrea Mathilde Tolderlund-Hansen f. Petersen
1944 – 1946	Gertrud Jensen
1947 – 1950	Anna Kirstine Krag
1950 – 1952	Bodil Hansen f. Rasmussen
1952 – 1956	Lærerindestillingen vakant
1956 – 1964	Peter Petersen
1956 – 1964	Kristine Birkkær Petersen.

Skolestuer i Nørre Rangstrup Herred

Præsteindberetninger fra 1756 til biskoppen i Ribe nævner, at der i Nørre Rangstrup Herred findes 9 lejede skolestuer. Til denne gruppe må endvidere henregnes den skole, som en krøbling ved navn Laue Michelsen holdt i sit hus i Rurup i 20 år indtil ca. 1765, og "lyste som en sol" mellem alle de bondedrenge og -karle, der ellers holdt skole rundt omkring. Da han var død, skrev præsten om ham, at "han havde et stort tilløb fra andre sogne, da hans

lige i regning og skriven ikke fandtes heromkring". Biskop Brorson omtaler ham flere gange i sine visitatsberetninger. 16/1-1754 skriver han efter visitats i Branderup: "Særdeles rost bliver skoleholderen i Rurup, som, skønt han er meget svag og gebrækelig er derhos meget habil og flittig og tillige kristelig i levned.' 29/6-1760: "I Rurup er en vanfør, men kostelig (udmærket) skolemester ved navn Michelsen. Han kan hverken stå eller gå, men har stor bekvemhed skikkethed) og lyst til information. Få er hans lige i at informere børn. Han informerer både vinter og sommer. Særlig forargelse var der ikke, og ungdommen svarede vel."

Præsteindberetninger fra 1789 nævner, at der i Rurup findes skolestue på 3 fag.
Vi kan endnu i dag i 1992 se alle 3 skoler i Rurup, så de gamle slægter fra slægtsgårdene kan fortælle - her gik din far i skole - her bedstefar og her oldefar. En af de gamle, der gik i skole i den første skole, fortalte, at grunden til, de blev så store og stærke, skyldtes, at de drak af vandet, der løb i vandløbet forbi skolen. Det var undervejs blevet blandet med afløb fra møddingen ved H.P. Andersens gård, der lå oven for skolen.

Kommunestatus og marknavne
I tysk tid fra 1864 til 1920 var Rurup en selvstændig kommune med egen kommuneforstander. Efter genforeningen blev Rurup og Branderup en sognekommune.

Mange af de gamle marknavne er stadig kendt, selv om de nu også er ved at forsvinde, men f.eks. Lasses Blok-Meldkær-Mølbjerg-Hjortlund-Erpold-Hørmosen-Hummelkær o.s.v.

Forsamlingshuset

Rurup forsamlingshus er et af de ældste i Sønderjylland. Efter at planen om at bygge forsamlingshus var lavet, tog det flere år inden byggeriet kom i gang, og der begyndtes allerede at blive samlet penge ind i 1902 og 3. Alle gav efter evne, også mange unge ydede deres bidrag. Men hvor skulle huset ligge? Det gav selvfølgelig også problemer. Der fortælles at grunden var afsat på H.P. Andersens mark nord for Rolskovs gård, men det blev i sidste øjeblik ændret, da et par garanter fra Arrild gik imod det, og det blev så bygget på H. Bejer Sørups jord, som han gav til formålet.

På Grundlovsdag 5. Juni 1905 var der rejsegilde. Der var mange kranse, og de var jo selvfølgelig lavet i rød-hvide danske farver. Natten efter blev der sat en hvid fane på den østlige ende. På den var der med rødt malet "Fredsfanen". Det blev aldrig opklaret, hvem der havde sat den op. I December 1905 var byggeriet slut.
Den første formand var H.B. Sørup fra 1904-1940 - Niels Jokum Hørlück fra 1940-1946 - Jens Sørup fra 1946-1964 - Helge Ladelund 1964-1976 - Vagn Rolskov fra 1976.

Da forsamlingshuset nu er bygget - vil jeg prøve at lade det selv fortælle noget af sin historie:

Ja, den allerførste fest - da jeg endelig var blevet færdig - var jo indvielsen d. 15- Dec. 1905. Det var et offentligt møde – og fuldt hus - og bl. a. talte H.J. Schmidt "Villa Klara", senere Vojensgård - og frimenighedspræst L.B. Poulsen, Bovlund. Det næste, der blev holdt var juletræ - og det blev der hvert år - når jeg tænker på det, mindes jeg, når Marius Olsen legede "den rige fugl og den fattige fugl" og "tyv ja tyv det...."
Nu blev der snart rigtig aktivitet her i huset - og der oprettedes Foreninger, en hed "Selskabelig Forening" - en hed "Rurup Husflids-forening" og en "Rurup Gymnastikforening", der var selvfølgelig en bestyrelse for hver forening - men jeg tror, medlemmerne gik igen i dem alle.
Men I kan tro, der skete noget dengang - der var f.eks. 50 karle til gymnastik, og også en stor flok piger - der var mange møder - og hvor de sang, det kunne de vel nok dengang.
Den store sorte kakkelovn nede i hjørnet kunne også nok få det helt godt varmt - og konerne havde jo også deres plads på de gode bænke nede ved kakkelovnen - og hvis andre satte sig der skulle Hans Chr. Møller nok få dem væk - det var reserverede pladser. Der blev holdt høstgilde - baller, ja endda børnebal, der var foredrag og oplæsninger - og der var aldrig mangel på nogen til at læse op - det kunne Hans Rolskov - I kan tro han var god til det.

Ved en generalforsamling i 1907 bestemte de, at der den 1. Søndag i hver måned, skulle holdes et kristeligt møde.

Billede 4 – Forsamlingshuset – Tøndervej 12

Men der kom så mange mennesker, at de kunne næsten ikke være der - så jeg blev glad, da der allerede i 1907 snakkedes om at udvide - men de bestemte også, at gælden ikke måtte blive større. De valgte Niels Jokum Hørlück og Jeppe Enemark til at finde ud af det. Men det tog nu sin tid for dem - næste år havde de intet fundet ud af - og heller ikke næste - og sådan gik det i flere år - men de to herrer fik bare at vide, at de skulle fortsætte.
Og alt imens gik tiden - der blev stadig holdt mange møder med mange talere fra "det gamle land", men de måtte jo ikke tale i forsamlinger - men hvad, der var jo to døre i huset, og der var altid vagt ved indgangsdøren - så hvis gendarmen kom, kunne de nå ud ad bagdøren - så det gik fint. Ja vi havde endda en skuespillerinde helt fra Norge til at læse op.
Så i 1910 fandt de minsandten på noget, de kaldte basar - det var helt sjovt - og tænk de tjente 136 1/2 mark.
Tænk så ved en generalforsamling i 1911 - bestemte de, at jeg skulle have en bedre belysning. Jeg syntes nu det gamle var godt nok - men - når H.B.S. nu havde fået gasblussene tændt, så var det bedre lys - ja det var næsten så lyst som var det dag.
Ved generalforsamlingen i 1912 kunne N.J. Hørlück sandelig fortælle, at han havde fået samlet 700 mark til at bygge ved for - og de havde også sparet lidt penge sammen, så det så jo helt godt ud -
men så var der 2 andelshavere der kom med forslag om at de opsparede 1500 mark skulle gives til at bygge forsamlingshus i Toftlund og Arrild for - hvis der ikke blev bygget her - og det vedtog de sandelig.
Men så blev de da også enige om at bygge til her - men igen snakkede de om ikke at forhøje den oprindelige gæld.
Og tænk, så var der 3, der søgte om at blive aktionærer. Det er dog første gang det er sket (at Hans Rolskov har overtaget Hans Møllers andel er jo noget helt andet). De bestemte da også - at de kun kunne optages, hvis ikke omkostningerne blev for store - det skulle bestyrelsen undersøge og afgøre.
Men jeg husker nu også, at der senere er andre, der gerne ville have - men de søgte altid - og skulle altid godkendes.
Endelig d. 11. marts 1912 blev tegningerne, der var lavet af arkitekt P. Gram, Haderslev godkendt, og nu fik jeg en lille sal og garderobe og lejlighed på loftet, men inden det hele var færdigt, var vi nået 1914 - da havde det kostet 5390 mark, så der blev endda et lille overskud.
Men selv om der blev bygget - blev der jo også holdt møder - og sunget - også de sange, som var forbudt, men tyskerne havde jo næsten forbudt alting, men I kan tro det var

spændende når gendarmen kom, nogle var lidt bange - men det var Andreas Gaarde bestemt ikke - nej han ville gerne drille gendarmen. Engang han havde gymnastik med børnene (det var forbudt at lave gymnastik med nogen under 18 år) kom gendarmen -A.G. satte børnene til at hoppe rundt og synge "højt på en gren en krage" - for ingen kunde da forbyde ham at lege med børnene. Da A.G. opdagede at gendarmen havde sat en dreng til at holde hesten, hviskede han til ham - at han skulle slippe hesten - den kunne gendarmen selv holde - så løb hesten - og gendarmen bagefter og børnene syntes det var sjovt - og A.G. "godtede" sig.
Det var værre, når de voksne havde gymnastik og gendarmen kom - da måtte de, der ikke var 18 år , gemmes i plinten, og det skete flere gange - men gendarmen kom aldrig bag på A.G. Han havde altid vagt ude -. Ja det kan I tro jeg kunne fortælle mange historier om, men her må jeg hellere holde.

Ved I hvad der blev bestemt ved generalforsamlingen i 1908?
Ja, det lyder vist underligt i 1980 - men det blev endda ført til protokols "Der må ikke ryges i salen før efter kaffebordet". Det var mange glade for - og luften var ikke så ram her dagen efter - og tænk det var lov helt til 1940.
Men nu kom krigen 1914-18 - det var en meget trist tid, og her skete ikke ret meget, men i 1917 blev de enige om, at gælden skulle væk - og alle andelshaverne måtte betale - nogle 425 mark andre 175 mark = 6500 mark, og siden den tid "lignede" de andelshaverne, når de manglede penge - og de betalte hver gang.
Men nu kom en af mine største dage den 10. februar 1920 - afstemningsdagen - sikken en dag - først selve afstemningen, hvor alle fra Rurup stemte her - også om aftenen, hvor alle danske fra Roost og Rurup sammen med deres tilrejsende danske stemmeberettigede samledes til fest - og tænk, der var den aften telefon her i huset - så vi kunne få resultaterne fra landsdelen - ja hvor de festede og sang og råbte hurra og talte - de sang også en sang som en Rurup'er Chr. Andersen havde skrevet til dagen - han havde selv måttet springe tysk soldat.
Ja den dag er en af de allerstørste i min levetid.
Nu kom der igen liv i huset her - og pludselig snakkede de ikke mere om mark og pennig - men om kr. og ører - jeg husker skorstensfejeren d. 2. Okt. 1920 fik 6.40 kr.
Nu begyndte de at øve til dilettant - og hvor har de gjort det mange gange siden 1920 - og der var danseskole m. afdansningsbal o.s.v.
Da. alt nu igen var blevet dansk - skulle vedtægterne jo ogsaa skrives på dansk - d. 10. febr. 1922 blev de ført til protokol - og det blev som alt hvad formanden H.B. Sørup gjort grundigt - der er 13 og fylder 4 sider i en stor protokol - og der står bl.a. - at andelsbeviset kan fratages hvis indehaveren af det dømmes for vanærende handling.
Nu gik der mange år med stor aktivitet her i huset- gymnastik - sløjd - foredrag o.s.v. Mange kendte mennesker her holdt foredrag og læste op her.
I 1940 fik jeg et æresmedlem, nemlig H.B. Sørup, som da havde været formand i 36 år.
Da der hver eneste vinter blev spillet dilettant, manglede de jo en scene - og de gl. toiletter ude ved hestestalden , var man heller ikke glade for - og tænk så vedtog de at lave en scene og nye toiletter.
Chr. Høj fra Branderup gav tilbud på 7600 kr.

Da de begyndte byggeriet fandt de d. 7. juni 1941, det dokument, som blev indmuret i 1905, der stod:

<u>Rurup d. 16. Juni 1905</u>

Bygmester H. Nissen Bæk
Bygherre Hans Bejer Sørup, Rurup
Murersvend Hans P. Asmussen, Rurup
Hans Jessen Hees, V. Tinglev
Arbejdsmand Johannes Mikkelsen, Rurup

<u>For Sønderjyllands mål</u>
Når den her I finder - har I der et minde fra den trange tid - som folk har levet i
Dette hus blev af os fem - rejst til alle Danskes hjem
for den som vil prøve - os vort modersmål at frarøve.

sidste vers af afstemningssangen:

Unge slægt som ta'r i arv min gamle fødeby
hold som fædrene jert flag i ære, værn om Rurup's gode danske ry bliv et kraftigt led i samfundskæden, enten du er lille eller stor. Værn om Dannebrog, om Danmark, om vor egen gamle mor!

Ny tilbygning

Den 21. Aug. 1941 blev den nye tilbygning indviet ved en lille fest, og dilettanterne spillede "Dronning Thyra".
Det havde jo været dyrt, og der manglede de sanitære ting m.m. så nu holdt de i 1942 atter basar - og tænk det gav 3155,68 kr. i overskud - så nu skulle jeg også have en ny kakkelovn, den kunne varme lige meget i hele salen, sagde de - det ved jeg ikke om den gjorde, men den kunne lave gas - så det skete, at de der var på scenen blev lidt sløje, men det var da kun en gang de besvimede.
Men nu ville de pludselig have meget nyt - vi fik vaser - flag - askebægre - ny gardiner o.s.v. og så snakkede de om stole - og bænkene var endda ikke slidt op, men sandelig de fik også stole - og de kunne endda klappes sammen.
Men så fik vi jo igen krig - og landet blev besat - og også kort tid var der indkvartering af tyske soldater her - men det var også forfærdeligt - hvor blev jeg mishandlet - men heldigvis blev der fred igen.
Og nu oplevede jeg igen en af mine største dage, da befrielsen blev fejret - hvor var her smukt pyntet og hvor lød sangen kønt. Men jeg manglede maling og meget andet - og derfor holdt de igen basar i 1946 - bl.a. også for at få et nyt klaver. Tænk da udkom en avis - Rurup Posten - trykt i Holger Johansen og søns trykkeri - den var dateret 10. marts 1976 altså 30 år frem i tiden - Rurup havde et museum med Jeppe Madsen som inspektør - her var mange gode ting - bl.a. Jørgen Rostgaards guldstol fra hans entre i folketinget o.s.v. ja der var mange tossede ting - men en ting kom til at passe - nemlig at Niels Jokum Hørlück holdt 97 års fødselsdag.' Men resultatet af basaren blev godt, det gav 5538 kr. i overskud.
Allerede nu begyndte de at snakke om nyt køkken og nye toiletter - jeg syntes nu de var gode - og at formanden måtte rode lidt med dem efter en fest, havde han jo snart vænnet sig til.
Og det blev også ved snakken i mange år - men så pludselig kom nogle ivrige unge mænd og begyndte at rode i køkkenet - og sikken et resultat - det er vel nok blevet dejligt - så jeg må indrømme jeg nyder det - særlig de dejlige kaffemaskiner.
Og nu kan jeg heller ikke kende mig selv udefra, tænk den fine indgangsdør - den dejlige hal - og jeg må jo også tilstå at de nye toiletter er lidt mere hyggelige end de gamle - mon ikke også formanden synes det.
Jeg har haft mange boende ovenpå - og alle har de lavet kaffe - gjort rent og hygget om mig, som alle gamle husker jeg bedst, hvad der skete for længe siden - og derfor også bedst Thea og Hans Peter Lerche, men de var der vist også længst.
Ja nu er jeg blevet 75 år - jeg har holdt stor 25 års fødselsdag - og endnu større 50 års - og i dag holder jeg 75 års - og som jeg har fortalt lidt nu, har jeg oplevet meget - det har været en rig tid - og desuden har jeg været rammen om mange familiefester - lige fra barnedåb - konfirmation - bryllup - sølvbryllup og guldbryllupsfester og mange fødselsdage er her også holdt, men jeg har også været rammen om begravelser, hvor folk var trykket af det, der var sket -kort sagt jeg har i 75 år levet med i Roost og Rurup's hverdag - både i glæde og fest, men også i trange og triste tider - og mit ønske i dag er, at jeg må få lov til at være det i mange år - og hvis I vil værne om mig som I har gjort i de 75 år, der er gået - kan jeg sagtens klare 75 år mere.

Krigen fra 1914

Ved krigens udbrud i 1914 blev også mange fra Rurup indkaldt, og en del kom aldrig mere hjem. Af de fastboende blev 24 indkaldt i løbet af krigen og 7 faldt. Det var trods alt mange i så lille et samfund.
Nogle blev hjemsendt, fordi de var sårede, således bl.a. lærer Kristian Hansen, der var tysk lærer, men som fortsatte som dansk lærer efter 1920, da han inderst inde slet ikke var tysk.

Smede i Rurup

Der har været flere smede i Rurup, men det er Nis, der fortælles om. Peter Rossen fortæller bl.a., at han havde 2 køer, der blev behandlet som prinsesser. Der var postindleveringssted ved smeden. Midde, der var enke med en del voksne børn, havde kun sønnen Hans hjemme, da hun blev gift med Nis. Hans blev udlært smed og overtog smedien i 1905. Da flyttede Midde og Nis hen i den gl. skole, og de tog "posthuset" med sig.
I 1912 blev Nis 80 år, og da blev der holdt fest i forsamlingshuset. I 1914 døde Midde. I 1918 døde Nis. Midde lavede ofte kaffe i forsamlingshuset.
I 1907 blev smedien solgt til Frederik Nielsen. Han havde haft en smedie ved Branderup Kirke.Han solgte i 1909 til Jørgen Lage fra Branderup, der var en meget dygtig smed, men blev syg og døde i 1917. Et kort stykke tid var Martin Muus smed, men så købte han i 1919 smedien i Branderup, som nu drives af sønnen Didrik. Smedien blev solgt til Peter Møller, der kun havde den til Aug. 1921, da den blev købt af Ludvig Nielsen fra Roost. Han var gift med Lise, der var en meget dygtig kogekone. "Lise Smed", som hun kaldtes, kogte i mange år til alle fester i Rurup.
I 1948 blev smedien solgt til Marius Jørgensen og Emma. I 1981 stoppede Marius Jørgensen med smedien, men bor der stadig. Nu skal folk fra Rurup udenbys, hvis de skal til smeden.

Billede 5 - Rurup Smedie og gl. andels frysehus – Gl. Toftelundsvej 16

Købmænd i Rurup

Der skal engang have været 3 købmænd i byen. Den ene på Rurup Mølle og blev startet i vaskehuset af Peter Ribsdorf. Der blev så senere lavet rigtig forretning. Den blev først helt nedlagt i 1982, da Andreas Andersen døde. Her blev der jo også indrettet bageri og der blev bagt rugbrød, hvortil bønderne i efteråret leverede rug, og så blev der henad vejen afregnet, eftersom der blev leveret brød. Det var rigtig gammeldags sønderjysk rugbrød, der blev bagt. En tid var der også Korn og foderstofhandel herfra, men det var vist kun kort tid.

Mathias Gøtterup, der en overgang ejede Skovlund, solgte gården i 1880erne, og købte et hus med lidt landbrug til i Rurup - Hasselstrøm - her startede hans kone en lille købmandsforretning, men i 1890 omkom Mathias Gøtterup ved en ulykke, så enken måtte sælge, og forretningen blev nedlagt.

En tredie købmandshandel har været på Gl. Toftlundvej nr. 8. Dit var Anna og Ole Olesen, der havde den. Den er nedlagt i 1894, da ejendommen blev købt af Hans Andersen, og der blev bygget en ny gård til sønnen Hans P. Andersen og Marie, født Thielsen fra Bevtoft. Senere kom der atter en købmandsbutik til Rurup by. Det var da Jørgen Rostgaard Ewald fra Rurup Vestermark solgte gården til svigersønnen Aage Smith og byggede hus ved forsamlingshuset, Tøndervej 10, og sammen med sin husholderske Anna Jensen oprettede en ny købmandsbutik. Den blev nedlagt i 1966. Da havde Anna Jensen drevet den selv, efter at Jørgen Rostgaard døde i 1958.

Jordemoder i Rurup

Ja, selv en jordemoder har der været i Rurup. Hun skal have boet, hvor nu Borgnæs ligger. Hun hed fru Tidemann.

På Rømetvej 2 boede omkring 1902 jordemoder Kathrine Bøtcher.

Forskellige erhverv

Der har i det hele taget været mange forskellige erhverv i Rurup i gammel tid, sidst i 1800 og først i 1900 tallet.
Der har således været en træskomand ved navn Laurits Møller som boede i Vesterbyen, men flyttede senere til Branderup.
På Vestermarken boede en slagtermester Hans Chr. Junker. Han byggede i 1890 et slagtehus, hvor han slagtede i hver uge og kørte så rundt og solgte kød. Han havde bestemte ture han kørte. Hans slagtede til 1903.
I Friskær boede der til 1904 i det lille hus Friskærvej 11 en husslagter, der hed Peter Frisk. Han købte ejendom på Branderup Mark, men blev stadig ved med at komme til Rurup som hjemmeslagter. På Rurup Nørremark på Gl. Toftlundvej 1 (nu Ingvard Hansen) boede Hans Schmidt, kaldet Hans Skomager (fordi hans far var skomager). Han vaskede sand og solgte det i spandevis til at strø på gulvene. En søn herfra lærte drejerfaget og hed Peter Schmidt, men blev kaldt Peter Svarre. Han gik også ud og spillede til fester og dans og skal have været meget brugt. Om sommeren var han bl.a. høstkarl ved Jens Gaarde i Rurup.

Mandbjerq festerne

Efter krigen 1848-50 kom mange præster og lærere fra det gamle land til Sønderjylland. De bragte en ny tid med, bl.a. Ingemann's smukke sange, sagnene om Odin og Thor o.s.v. De fik god kontant med særligt de unge, og i Nørre Rangstrup Herred blev der således oprettet en sangforening. Her var det særlig lærer Morten Eskesen fra Hyrup, der førte an. På Isted dagen d. 25. Juli blev der i 1851 holdt en fest i Hyrup skov som blev meget vellykket. Det blev nu bestemt at det skulle fortsætte, men i større plan og i Mandbjerg skov.
Derfor blev der indbudt til "Folkefest i Mandbjerq Skov d. 25. Juli 1852. Det blev strålende vejr og der deltog mellem 3-4000 mennesker. Disse fester fortsatte undtagen et enkelt år.
I 1859 blev det afholdt 5. Juni. Skoven var pyntet med flag, der blev sunget meget og nogle gange sluttede det med folkedanse og sanglege. Den sidste fest blev holdt i 1860.
Til Genforeningsdagen d. 9. Juli 1920 blev det bestemt at genoplive de gamle Mandbjergfester.
Desværre regnede det, så festen blev holdt i laden på Mandbjerg, hvor der var pyntet med grønt og flag, der var ca. 400 personer.
Nu blev det bestemt at der skulle holdes Mandbjergfest Grundlovsdag 5. Juni, grundloven blev jo først gældende i Sønderjylland efter 1920.
Der blev lavet en festplads i skoven, endnu står pælene fra talerstolen. Disse fester fortsatte nu hvert år, sidste fest blev holdt i 1935. I festerne deltog fra 450 til 900 mennesker hvert år.
Men Mandbjerg Selskabet er først opløst i 1960.

Ejendomme og gårde i Rurup

Fra svinekortenes tid i 1938 har vi en fuldstændig oversigt over alle ejendomme og næsten alle huse i Rurup, da jo alle dengang havde et svin eller to. Jeg har så forsøgt, til dels ved Peter Rossens optegnelser og ved andre oplysninger, at gå tilbage i tiden. For lettere at kunne placere de forskellige gårde og ejendomme, er der brugt de nuværende husnr.

Som det kan ses af Rurup vejkortene, sidst i Krøniken, er det tilstræbt at nævne vejene fra nord til syd som kom man fra Toftlund ind til, og forbi, Rurup.

Husmandsbrug som kom fra Mandbjerg i 1925-26

I 1925 blev følgende ejendomme overført til Rurup fra Mandbjerg:

Gammel Toftlundvej 2 og 5, Lausbjergvej 3, Mandbjerg Nord 2, 4, 6, og 8, Mandbjerq Syd 3, 4, 6, 8, 10.

Tøndervej

Nr. 7

Blev af jordlovsudvalget udstykket fra Hans Hansens gård i 1939. Den var på 13,2 ha. Den blev bygget af Helge Ladelund fra Ladelund og Helga Vonsbæk fra Brøstrup.
De drev den til 1970, hvor de solgte til Hans Tøge Sørup. Med i handelen købte de Hans Bejer Sørup's aftægtshus Tøndervej 12. Det havde de senere brugt til fodermesterhus. De byggede en hel del om ved huset.
Helge Ladelund døde i 1977. I 1980 blev huset solgt, og Helga flyttede til Toftlund. Huset blev købt af landinspektør Peter Mortensen og Birgitte Ulstrup, som er bibliotekar. De solgte i 1985 til Johannes Kloppenborg og købte Mandbjerg Nord nr. 6.

Billede 6 - Tøndervej 7

Nr. 9

Stammer også fra Hans Hansen's gård.
Den blev i 1939 bygget af Andreas Andresen fra Rens og Karen Margrethe, født Thomsen fra Lindskov Mølle. Der er blevet købt jord ind

til fra Tøndervej 18. Ved en jordfordeling i 1985 blev jorden solgt fra.

Der er nu kun 3 ha. tilbage ved bygningerne. Andreas og Karen Margrethe bor her stadig.

Billede 7 - Tøndervej 9

Nr. 8

Denne gård lå for oppe i byen, men blev 1863 udflyttet af Jens Gaarde og Ellen. Hun var datter af Hans Peter Andersen. De havde kun en son Laurids, der døde som 17 årig.

Også Ellen Gaarde døde som ung. Jens Gaarde blev senere gift med en datter af Ellens ældre søster Marie Brandenborg fra Allerup, hun hed Kristine.

Jens Gaarde var en meget ivrig og dygtig jæger og gik på jagt så længe han kunne se. Der var 4 børn i dette ægteskab, 1 son og 3 døtre, Andreas - Ellen - Anne og Marie. Ellen blev gift med Hans Bejer Sørup i Rurup - Anne med Niels Thielsen i Bevtoft og Marie med Hans Jørgen Lund i Rurup.

Andreas Gaarde blev i 1900 gift med Hansine From fra Bovlund, en søster til Mads From. De havde to piger, Kristine, der blev gift 1928 med Peter Jensen Gad fra Vodder. De købte Edvardslund i Branderup og Tilde, der blev gift med sin fætter Peter Sørup, havde først Skovlund, men solgte og flyttede til Hammelev, hvor Peter døde i 1939. Da havde de 3 små piger.

Andreas Gaarde byggede i 1903 ny lade og udvidede stalden, der samtidig blev moderniseret. Andreas Gaarde har haft mange tillidshverv. Han var sognefoged fra Genforeningen, og til han blev 85 år. Han sad i sognerådet og var ejendomsskyldsvurderingsmand. Under første verdenskrig ledede A.G. blandt andet gymnastik i forsamlingshuset. Det var ikke tilladt, så da lavede han mange narrestreger med gendarmerne.

Under krigen i 1940-45 forstod han at forhandle med tyskerne, og han var ikke bange for dem. Som sognefoged var han jo højeste myndighed, og Rurup blev skånet for den store besættelse. Det var kun den sidste tid, at skolen blev taget til Drengemann's kompagni. Det var helt unge soldater, næsten drenge, der havde været såret.

Da Andreas Gaarde mistede sin kone, og Tilde blev enke, flyttede hun hjem med sine 3 små piger og her voksede de op. Tilde blev som husbestyrerinde ved faderen, og de flyttede sammen i et nybygget hus Gl. Toftlundvej 10, da gården i 1956 blev overdraget til dattersønnen Andreas Gaarde Gad. Her døde Andreas Gaarde i 1966, 91 år gl.

Andreas Gaarde Gad blev i 1957 gift med Vita Jensen fra Sjælland. De fik 4 børn, 1 pige og 3

drenge. Andreas Gad har lavet meget ved bygningerne. Vita drev gården til 1992, da den yngste søn Lars overtog den, og Vita købte hus og flyttede til Toftlund.

Gårde slægten

Fra ca. 1670-1700	Jens Lauridsen Gaarde
1700-1730	Laurids Jensen Gaarde
1730-?	Jens Lauridsen Gaarde
? ?	Laurids Jensen Gaarde
fået skøde i 1801	Jens Lauridsen Gaarde
1830-1868	Laurids Jensen Gaarde
1868-1900	Jens Lauridsen Gaarde
1900-1957	Andreas Gaarde
1957-1992	Andreas Gaarde Gad
1992-	Lars Gaarde Gad

Gaarde slægten er en meget gammel slægt i Rurup.

Billede 8 - Tøndervej 8

Nr. 10

Jørgen Rostgaard byggede dette hus ved Rurup forsamlingshus i 1956. Her oprettede han og Anna Jensen en købmandsforretning. Jørgen Rostgaard døde pludselig 8. dec. 1958.
Anna Jensen overtog huset og forretningen af arvingerne og drev forretningen videre til hun nedlagde den i 1966. I 1985 solgte Anna Jensen huset til Oda og Niels Thuesen, der kom fra Mariager.
Anna Jensen flyttede til Agerskov, hvor hun døde.

Billede 9 - Tøndervej 10

Nr. 14

Blev bygget som aftægtshus til Ellen og Hans Beier Sørup. Efter deres død blev det brugt til Fodermesterhus til 1970 hvor det blev solgt til Helga og Helge Ladellund.

I 1980 blev huset solgt til Birgitte Ulstrup og Peter Mortensen.
I 1985 solgte de til Johannes Kloppenborg.

Billede 10 - Tøndervej 14

Nr. 16

Blev i 1940 bygget af Jens Keller, gift med Didde Lauridsen fra Rurup Vestermark.
Jens Keller var drænsmester og oparbejdede en stor entreprenør-virksomhed, som senere blev overtaget af sønnen Laurids Keller. Jens Keller døde i 1986. Didde og en datter Anne bor stadig i huset.

Billede 11 - Tøndervej 16

Nr. 18

Denne gård ejedes af Nicolaj Widding. Han solgte den i 1878 og byggede en mindre ejendom, Rømetvej 9. Gården blev solgt til Jørgen Nissen fra Bevtoft og hans kone, der hed Ellen.
Der var 2 børn, Johann og Eline. Ellen døde og Jørgen Nissen blev gift med Anne Kathrine Brik fra Pughøj. De fik 8 børn. En søn faldt i krigen 1914-18.
Da Jørgen Nissen købte gården var den på 56 ha, men en del var hede, som han opdyrkede. Jørgen Nissen var ikke så moderne, Han høstede i mange år med le. I mange år avlede han boghvede, som han forarbejdede til gryn. Han holdt også på, at man skulle have mellemmad både formiddag og eftermiddag. Han var en stor mand og havde lange arme. Der fortælles at når der var marked, skulle der altid kaffepunch til. De kostede 1 mark pr. favn, så det var godt at være i nærheden af Jørgen Nissen. Han kunne favne 16 1/2 kaffepunch. Han var en meget dygtig kusk og kunne tæmme de mest urolige heste. Jørgen Nissen var "optant" d.v.s. dansk statsborger, og han måtte derfor ikke deltage i noget nationalt. Han døde 75 år gammel i 1930. Hans kone "An Katrin" boede på gården til sin død i 1941.
Da Jørgen Nissen døde, overtog sønnen Hans Peter Gården. Han blev i 1931 gift med Olga Lagoni fra Rurup. I 1954 solgte Hans Peter Nissen til Peter Nissen fra Ullerup - de byttede gårde, så Olga og Hans Peter flyttede til Ullerup. Senere flyttede de til Branderup mark, hvor de boede i mange år. I 1977 overtog en søn huset på Branderup Mark og de flyttede til Toftlund, hvor Hans Peter døde 1988. De havde 7 børn. Olga bor nu i Toftlund. Peter Nissen, der overtog gården, forpagtede den ud til sønnen Jeppe og flyttede selv til Branderup.
I 1968 blev gården solgt til Rita og Jørgen Leerskov. De har moderniseret stuehuset meget.
I 1991 brændte staldene og der er nu bygget nye svinestalde samt en stor lade, der blev opført nogle år tidligere.

Billede 12 - Tøndervej 18

Refsmindevej

Nr. 1

Denne ejendom ejedes engang af Hans Wagtberg. Han byttede ejendom med Jeppe Petersen Andersen fra Højrup, som var gift med Line Ferslev fra Ørderup.
Da de byttede havde Jeppe sin gamle fader Peter på aftægt.
Han flyttede med til Rurup, men skulle stadig have sin aftægt, der bestod af naturalier fra gården i Højrup.
Jeppe havde 3 drenge. Den ene døde 17 år gammel, de to andre rejste til Danmark og blev der.
Så solgte forældrene og rejste til deres sønner.
De solgte til Line og Peter Andersen, som havde 6 børn.
En pige døde som 15 årig og en søn som tysk soldat i 1903. I 1908 købte Peter Andersen Refsminde af Hans Chr. Møller og solgte til Anton Lauritsen fra Hyrup ved Bevtoft.
Han var kampestensmurer og har opført mange lader på egnen. Han døde i 1930, og en datter og svigersøn havde ejendommen forpagtet.
Den blev senere solgt til Anton Wraa fra Arnum. Han byggede en ny lade. I mange år kørte Anton Wraa mælk til Toftlund mejeri.
Alle fra Rurup Nørremark havde altid hørt til Branderup Mejeri, men da der i 1923 skulle moderniseres på Branderup mejeri, flyttede de over til Toftlund mejeri.
Da han holdt med mælkekørsel, forpagtede han jorden ud og arbejdede på Mandbjerg.
Nogle år før havde han haft fremavl af kartofler.
Da Anton Wraa døde, overtog sønnen Ole ejendommen.

Billede 13 - Refsmindevej 1

Nr. 3 - "Refsminde"

Dette var før et lille sted, hvor der holdtes en hest og et par køer
Da Otto Warming blev gift med Anne, datter af Hans Petersen Andersen i Rurup købte de stedet, og der kom jord til fra gården i Rurup, så det nu blev til en lille gård, og ofte havde de 2 karle og 1 pige. Ott og Ann blev de altid kaldt.
De fik en tjenestepige Marie (kaldet Mie) Detlefsen fra Rundbjerg. Hun blev hos dem alle dage og blev næsten et familiemedlem i Andersen familien.
Da Ott og Ann ingen børn havde, solgte de i 1893, og Ott købte Østergård i Rurup.
Gården Refsminde blev købt af Hans Chr. Møller fra Øster Terp. Han var gift med Eline From fra Bovlund.
Hans Chr. var meget dansk og ikke bange for tyskerne. Da det var forbudt at holde danske fester, indbød Hans Chr. til blindbarsel, som jo da var en privat fest, som ingen kunne forbyde ham. Der blev rejst telt, og det blev en helt igennem dansk fest med danske sange - taler og dans. Efter dette blev der holdt private fastelavnsfester rundt omkring på gårdene.
Hans Chr. kørte mælk til Branderup mejeri nogle år.. Han var en dygtig kusk. Han kunne ikke lide cykler. Engang havde en af hans karle fået en cykel, og efter en masse vrøvl skulle Hans Chr. da trods alt prøve en tur på den rundt i gården. Det gav megen sjov, særlig for tilskuerne.
I 1908 solgte han gården. De havde ingen børn, og Line var svagelig. Han solgte til naboen Peter Andersen, som i 1913. overlod den til sønnen Niels og hans kone Marie født Bjørnskov.
De overlod i 1939 gården til deres søn Peter, som blev gift med Mette Mahler fra Agerskov.
I 1970 solgte Peter gården til ældste søn Niels, gift med Kathrine f. Scherbeck.
Peter og Mette flyttede til Toftlund. Her døde Peter i dec. 1991.

Billede 14 - Refsmindevej 3 – Refsminde

Nr. 5

Denne ejendom ligger nord for Refsminde.
Den ejedes engang af familien Byntzen.

Da de blev gamle, solgte de til Kristian Fredensborg.
Han var gift 3 gange, og havde børn i de 2 første ægteskaber. Han over lod gården til en søn fra første ægteskab, og han og Karen flyttede til Borris.
Peter Chr. Fredensborg købte mere jord til, så i 1908 var ejendommen på 14-15 ha.
I 1914 byggede han stald og Inde. Han var en slider og meget økonomisk.
Han kørte i flere år mælk for Hans Chr. Møller.

Omkring 1920 overtog hans søn Kristian ejendommen, og han og konen flyttede til Øster Terp.
Kristian blev gift med Anna Jensen fra Arrild.
Anna blev syg og måtte sidde i rullestol til hun døde 45 år gammel i 1945. Under hendes sygdom passede en søster hende, og hun blev som husbestyrerinde da Anna døde.
Kristian Fredensborg væltede engang med en vogn og brækkede benet, og det havde han men af resten af livet.
Han solgte til Martin Christensen, som blev gift med Emma Wraa, og flyttede til Toftlund.
Martin Christensen døde i 1991.
I 1992 købte Arne Smith fra Rurup ejendommen, og Emma flyttede til Toftlund.

Billede 15 - Refsmindevej 5

Gl. Toftlundvej

Nr. 1

På denne ejendom boede engang en skomager. Hans søn der hed Hans Schmidt, men blev kaldt Hans Skomager, overtog den.
Han drev ejendommen og lejede arbejdskraft til det arbejde, der skulle gøres med hest. Hans vaskede sand til "hvidtsand", som blev solgt til at strø på gulvene.
Hans kone hed Marie. Hans døde i 1901. Deres datter Marie var gift med Johannes Mikkelsen. Han havde været røgter flere steder. De kom nu hjem og Johannes fik ejendommen godt i gang. I 1908 byttede Johannes Mikkelsen ejendom med Nis Schmidt fra Tirslund.
Han solgte til Mads Madsen, som solgte til Peter Wraa, der boede på ejendommen under krigen 1914-18. De mistede en søn under krigen.
Peter Wraa døde i 1919, og enken solgte til Mathias Feddersen, der da havde en lille ejendom på Rurup Vestermark.
Mathias Feddersen var drænsmand, og han kørte mælk til Branderup Mejeri indtil folk fra Nørremarken meldte sig til Toftlund mejeri.
Mathias overdrog gården til sønnen Kristian, og hans far og mor boede hos ham.
Moderen døde i julen 1945. Så gik far og søn ene, og da Kristian blev syg, solgte han ejendommen til Ingvard Hansen fra Fiskholm.
Kristian boede hos en søster til han døde, og Mathias hos en søn i Gestrup, til han døde
Ingvard Hansen bor stadig på ejendommen.

Billede 16 - Gl. Toftlundvej 1

Nr. 1a - "Hjortlund"

Denne gård blev købt af en søn af lærer Hans Hørlück fra Østergaard i Rurup, Jens Hørlück. Han byggede Nygaard og flyttede selv derover, og solgte Hjortlund. Den nye ejer solgte igen gården til Jens Hørlück. Jens Hørlück havde 2 børn Hans og Pauline. Hans overtog gården efter faderen. Han havde en hingst som han rejste rundt med.
i 1897 solgte han gården til Kresten og Kjestine Rosenberg. Han stammede fra Arnum, og hun var født Møller fra Branderup Mark.
Hans Hørlück flyttede op i Jens Gaardes aftægtshus til 1900, da Jens Gaarde selv flyttede derop. Her døde hans kone pludselig. Senere flyttede han til Aabenraa og blev gift med konen på Landbohjemmet.

Kresten Rosenberg, som havde købt Hjortlund, var en dygtig bonde. De havde ingen børn, men adopterede en pige. Gården blev solgt i 1919 og Kresten Rosenberg købte et landsted ved Toftlund kirke.
Hjortlund blev i 1919 købt af Peter Madsen fra Roost.
Hans Søn Jeppe overtog da gården i Roost. Peter Madsen var enkemand, og hans datter Margrethe holdt hus for ham.
Peter Madsen overlod i 1925 gården til sønnen Lars Peter Madsen, der blev gift med Kathrine fra Ærø. Hans fader flyttede da ned i aftægtshuset til gården i Roost. I 1968 døde Lars Peter Madsen, og den ældste søn Jens Albert overtog gården. Jens Albert er gift med Anne Marie. De har 1 pige.

Billede 17 - Hjortlund, Gl. Toftlundvej 1A

Nr. 3 - "æ Swarrer's hus"

Her boede Peter og Stinne Schmidt. Det var kun en lille ejendom, hvor der kunne holdes 1 ko.
Peter var en af æ skomager's sønner fra Gl. Toftlundvej 1. Han var udlært drejer, og arbejdede med det om vinteren. Om sommeren arbejdede han ved Jens Gaarde, og der var ingen, der kunne bruge en le som ham.
Han blev kaldt Peter Swarrer. Han var også spillemand og gik ud og spillede til fester. Han købte træ i Mandbjerg skov. Det er utrolig mange spindehjul og garnvinder, han har lavet. En rok kostede 6 mark, en garnvinde 3 mark og en trisse 50 ph.
I 1916 døde hans kone. Han fik en husbestyrerinde Else Karlsen fra Arrild, som var enke.
Da hun døde fik han folk i huset, og Peter havde kun et rum.
En aften brændte huset. Det blev opbygget af bygmester Andreas Lassen fra Toftlund, der var gift med Elses datter. Han overtog huset, da Peter Swarrer døde i 1933, 90 år gammel.
Peter Swarrer lærte på sine gamle dage at cykle, og så længe han kunne, cyklede han hver søndag til Kirke i Branderup.
Efter Peters død købte Line og Jørgen Fogh huset. Line er datter af Niels Andersen fra Refsminde og Jørgen er fra Hyrup. Jørgen Fogh døde i 1981. Line boede flere år alene i huset, men solgte så og flyttede til Toftlund, hvor hun nu bor.
Huset ejes nu af Niels Christiansen og Kirsten.

Billede 18 - "æ Swarrers hus", Gl. Toftlundvej 3

Nr. 5

Her boede Hans Jokumsen og Kristine, født Kudsk.
Hans Jokumsen var en tid formand for grundforbedringsudvalget, og en tid medlem af Branderup sogneraad.

En kort tid boede Albert Jacobsen her.
I 1959 blev ejendommen solgt til Ernst Jensen og Thea. Ernst Jensen døde i 1991.

Billede 19 - Gl. Toftlundvej 5

Nr. 7

Et hus der blev bygget af Peter Hasselstrøm i 1903. Han solgte det i 1906 til Jens Peter Rossen, der atter solgte det til sin broder Frederik Rossen i 1912. Han blev i 1915 indkaldt og faldt allerede i 1916.
Der var 2 børn, 1 pige og 1 dreng.
Drengen Frederik fik faderen aldrig at se.
Datteren Tine Rossen blev lærerinde.
Huset blev lejet ud og senere solgt til Nicolaj Thomsen.

I 1948 blev huset købt af Thea og Hans Peter Lerche, de havde været værtsfolk i Rurup forsamlingshus siden 1921.
I mange år var der 2 lejligheder i huset. Da boede drænsmester Franz Garyga i den ene ende. Han var polak og flyttede senere til Haderslev, hvor han døde.
Huset ejes nu af Inge og Ole Sørensen og er lejet ud.

Billede 20 - Gl. Toftlundvej 7

Nr. 11

Rurup ældste skole. Da den blev nedlagt som skole i 1883 blev den solgt til Peter Hasselstrøm. I 1903 købte Emma og Peter Kasse det, og i 1905 blev det købt af Nis Smed.
Da han døde , blev det købt af Peter Nielsen fra Roost.

1921 købte Kristiane og Jens Jensen det, og det blev overtaget af datteren Inge og Peter Carstensen.
Da Peter Carstensen købte Gl. Toftlundvej 14, blev den gamle skole overtaget af Niels Jokum Hørlück, der havde det som daglejerhus, til han i 1951 solgte til Gerda og Johannes Blaschke, som stadig bor der. (Se under skoler).

Nr. 13

Er resterne af en af de gamle gårde i Rurup, og skal have været en stor gård engang. Den første ejer hed Hans Johansen Jensen. Han har solgt noget jord fra ved statsbankerotten 1813. Senere er gården solgt til Martin Hansen Thau. Han var lærer om vinteren. Han har solgt gården omkring 1880. Da blev den til dels udstykket. Hovedparcellen på 10-11 ha blev købt af Botilde og Johannes Sirack. I 1896 købte han en toft fra Mathias Gøtterup's ejendom. I 1907 solgte han, og nu blev der atter solgt jord fra, så der kun var ca. 2 ha tilbage.

Ejendommen blev nu købt af Line og Hans Chr. Møller. De solgte Refsminde fordi de ingen børn havde, og Line ikke var rask. Stuehuset blev nu meget moderniseret. Således blev loftet i stuen, og indretningen ændret så man kunne gå på WC og hente brændsel uden at skulle udenfor.
Line døde i 1909 og søsteren Dora kom som husbestyrerinde for Hans Chr. Hans Chr. stammede fra Øster Terp. En overgang handlede han meget. Han holdt et par køer og en hest og et par svin. Han var en meget dansksindet mand, og en mand, der holdt på formerne. Det huskes bl.a. fra møder i forsamlingshuset. Hvis nogen fandt på at tænde en cigaret el. cigar inden foredraget, kom der altid en henstilling fra Hans Chr.: "Det venter vi med til kaffen". Det fortælles også, at dengang, der var kakkelovn i forsamlingshuset, skulle han nok sørge for, at bænken nærmest kakkelovnen, blev forbeholdt de ældre koner.
Ingen var så god som Hans Chr. til at udbringe et leve, særlig for Danmark, og det gjorde han ikke sjældent. En kold stormfuld novemberdag 1942 blev han udenfor ejendommen kørt ned af en bil og døde kort efter.
Ejendommen blev ved auktion købt af Vilhelm Nielsen, som ville have den til aftægtshus. I nogle år boede en datter og svigersøn her, så var der forskellige lejefolk og Vilhelm flyttede selv herop og boede her til sin død i 1971.
I foråret 1972 købte Marie og Holger Andersen ejendommen. Den blev nu gennem-moderniseret, og i jan. 1973 flyttede de ind.
Da havde Sønnen Hans Rostgaard Andersen overtaget gården Laubjerg. Holger Andersen døde her i 1981.

Billede 21 - Gl. Toftlundvej 13

Nr. 2

Er et af husmandsbrugene fra Mandbjerg. Det blev i 1926 bygget af Jørgen Schmidt fra Halk. Han var gift med Marie f. Laasholdt fra Agerskov.
Da Jørgen Schmidt døde, var en søn hos moderen, og han drev ejendommen sammen med hende, mens den yngste søn, Mads, var soldat.
Han overtog så ejendommen og blev gift med Martha Nissen fra Rurup. Moderen boede hos dem, til hun døde.
Martha døde i 1991.

Billede 22 - Gammel Toftlundvej nr. 2

Nr. 4

Dette hus var et arbejderhus, som hørte til Mandbjerg. Her har bl.a. Frederik og Karen Kasse boet, senere Niels Gude. Hans kone vaskede tøj for karlene.
Hans og Marie Lauersen har også boet her.

I 1925 blev huset solgt Johannes og Marie Kyhn. En af deres sønner overtog det, da de døde.
Nu i 1992 ejes huset af Kjeld Hansen og Kirsten Jensen. Det er blevet lavet om og der er bygget ved så det nu er et nydeligt hus.

Billede 23 - Gl. Toftelundvej 4

Nr. 6 - "Nygaard"

Som fortalt ved Hjortlund blev Nygaard bygget af Jens Hørlück. Nygaard blev senere fattiggaard for Branderup og Arrild sogne. Den første bestyrer hed Ole Olesen, hans kone Anna.
Senere kom Johannes Andersen (hans søn blev senere præst i Arrild). Det var svært at være bestyrer sådan et sted. De fik en meget dårlig løn. Der er heller ikke altid blevet talt særlig godt Om dem. Det var nu mest gamle folk, der var der, men det skete også, at der kom børn, hvis forældre var døde el. lign.
I begyndelsen af 1890 kom Hans Chr. Nielsen hertil. Han købte i 1908 en gård på Branderup mark.
Gården blev nu forpagtet af Ellen og Johannes Petersen, og var ikke fattiggård mere. Den var flyttet til Arrild.
I 1910 brændte gården og brandtomten blev købt af Hans Chr. Møller og Hans Rolskov. De byggede den op igen og solgte så til Benedikte og Martin Møller fra Tjæreborg. Martin Møller måtte med i krigen fra 1914-18 allerede fra første dag, og han var kun hjemme på orlov en gang. Han blev allerede i 1916 meldt savnet, og der er aldrig hørt fra ham senere, så derfor blev han betragtet som faldet. Konen fik en bestyrer, som var hjemsendt som såret. Han var fra Friskær og hed Niels Tryk. Han blev senere gift med Benedikte, kaldet Didde, og så blev han ejer af gården.
I 1954 overtog en søn Hans Christian gården, og Didde og Niels flyttede til Toftlund, hvor de begge døde.
Niels Tryk nåede at blive 100 år og døde på Toftegården. Hans Chr. er gift med Inger, født Høgh fra Mellerup.

Billede 24 - Nygaard, Gl. Toftlundvej 6

Nr. 8

Som før fortalt under købmænd i Rurup, lå her et hus, som havde købmandshandel og ejedes af Ole Olsen. Det blev i 1894 solgt til Hans Andersen og nedbrudt.
I 1894 blev der bygget en gård til sønnen Hans Peter og Marie, født Thielsen. De boede der kun i nogle få år. Så overtog de gården hjemme, og en yngre bror Jeppe flyttede herned.
Han blev i 1899 gift med Ane Toft fra Kastrup.
I 1905 blev gården solgt til Mads From fra Bovlund. Mads From var ugift og havde en søster Kathrine til husbestyrerinde.
Da den sidste skole i Rurup blev bygget i 1936, solgte Mads From 2 ha hertil.
I 1950 solgte Mads From, og han købte hus i Toftlund, hvortil han og Kathrine flyttede.
Gården blev købt af Johanne og Harald Andersen, der havde Rømetvej 10, som de solgte til Holger Friis.
I 1985 solgte Johanne og Harald til Niels Ove Bogø, som er forsikringsmand. Ved dette salg blev der lavet en stor jordfordeling i hele Rurup, og det meste af jorden fra gården blev

solgt.
Der er nu kun 4 ha tilbage ved bygningerne. En del af de gamle bygninger er fjernet, og der holdes nu heste.
Harald og Johanne købte hus i Toftlund.
Harald døde i febr. 1989.

Billede 25 - Gl. Toftlundvej 8

Nr. 10

Som nævnt før lå her et gammelt hus, som hørte til Andreas Gaardes gård.
Det blev i 1956 revet ned, og et nyt hus blev bygget som Andreas Gaarde og datteren Tilde flyttede op i, da Andreas Gaarde Gad overtog gården.
Andreas Gaarde døde i 1966. Tilde boede her selv, men blev syg og døde på Toftegården i Toftlund i 1977.
Huset ejes nu af Arthur Skøtt og er udlejet.

Billede 26 - Gl. Toftlundvej 10

Nr. 12

Dette hus blev i ca. 1949 bygget af Peter Andersen og hans søn Holger.
Peter Andersen var i ca. 31 år fodermester ved Andreas Gaarde og senere Andreas Gad. Han var gift med Didde. Indtil de byggede, boede de i et gl. hus, der hørte til Andreas Gaardes gård og engang havde været aftægtshus. Det blev nedrevet, og her byggede Andeas Gaarde så et nyt aftægtshus.

Da Peter Andersen holdt som fodermester, gik han ud og lavede forskelligt håndværk for folk. Da de blev ældre solgte de huset og flyttede til Toftlund. Peter Andersen var formand for D.S.K. i Branderup Sogn i nogle år, og den sidste D.S.K'er fra Branderup.
Han døde 90 år gammel i nov. 1991.
Nu ejes huset af Michael Sabransky.

Billede 27 - Gl. Toftlundvej 12

Nr. 14

Dette hus er bygget af Willi Born, som i 1944 købte Gl. Toftlundvej 18 af Niels Jokum Hørlück, som så overtog dette hus.
Senere handlede Niels Jokum med Peter Carstensen, der boede i den ældste skole, Gl. Toftlundvej 11 og Peter og Inge Carstensen flyttede herover.
I 1974 solgte de huset til Paul Erik Bonde og flyttede til Toftlund.
Peter Carstensen var i mange år vejmand i Branderup Sogn.

Billede 28 - Gl. Toftlundvej 14

Nr. 16

Rurup smedie ejes af Emma og Marius Jørgensen (se foran under smede i Rurup) Gl. Toftlundvej 14. (Se foran under Smede i Rurup)

Nr. 18

Dette hus blev bygget af Stinne Hørlück i 1924, jorden blev købt af Hans P. Andersen. Der var 1,23 ha jord til så der holdtes 1 ko og et par grise. Stinne havde en husbestyrerinde Thea Bendix, som var der, indtil Stinne døde 74 år gammel i 1944.

Huset blev da solgt til Willi Born, der er murer og stammer fra Sydslesvig. Han er gift med Elly f. Stub.
I 1980 solgte Willi huset og flyttede til Toftlund. Huset ejes af Susan og Tonny Bredgaard.

Billede 29 - Gl. Toftlundvej 18

Mandbjerq Nord

Nr. 2

Er en arbejderbolig, som blev bygget af Hans Jokumsen. Her boede Mads Kudsk og Frida, født Feddersen i mange år. Mads Kudsk var vejer på kartoffelmelsfabrikken.
De er flyttet til Toftlund og Kurt og Anja Rasmussen bor her.

Billede 30 - Mandbjerg Nord 2

Nr. 4

Blev i 1926 bygget af Laurids Johansen fra Arrild. Han blev gift med Tilde, datter af Mathias Feddersen.
Laurids var med i første verdenskrig og blev såret i det ene ben. Her bor nu Johanne E. Gaarde og Nis Paulsen.

Billede 31 - Mandbjerg Nord nr. 4

Nr. 6

Blev bygget af Ejner Laursen. Både han og hans kone kom fra Brørup.
Ejner Laursen var i mange år formand for en tyreavlsforening i Rurup.

Ejendommen blev købt af Lars Hagemann, som moderniserede den meget.
Senere er den solgt til. Peter Mortensen og Birgitte Ulstrup, som nu bar der.

Billede 32 - Mandbjerg Nord nr. 6

Nr. 8

Denne ejendom blev bygget af Mage Johansen fra Arrild Mølle.

Han solgte i 1931 til Ludvig Johansen og Line fra Gram.

Billede 33 - Mandbjerq Nord nr. 8

Mandbjergvej

Nr. 1 - "Skovløberhuset"

Det blev bygget i 1906 som arbejderbolig til Mandbjerg.
Ved udstykningen af Mandbjerg blev der lagt 1 1/2 ha til huset, og det var nu skovløberhus for Mandbjerg skov. I mange år var Minna og Chr. Bojsen skovløberfolk. Chr. Bojsen var svagelig og tit syg. Så gik Minna i skoven og arbejdede for ham. Ellers gik hun som markarbejder på Mandbjerg.
De flyttede til Rurup gl. skole og Peter Juul blev skovløber. Hans kone hed Marie.
Der har senere boet forskellige i huset.

Billede 34 - Skovløberhuset, Mandbjergvej 1

Nr. 3 - "Mandbjerggård"

Denne gård har været i Fausbøll's eje i mange år. En enke Abelone blev gift med Hans Peter Rossen fra Hyrup, men da hendes søn Thomas Nissen Fausbøll, der var født 22. Sep. 1800, blev myndig, overtog han gården. Han blev gift med Anne Kathrine født Ravn fra Jels. De havde 3 børn Martin, Jørgen og Abeline. Abeline blev gift med Anders Hørlück i Rurup, Jørgen fik Branderup Mølle og Martin overtog Mandbjerg.
Martin Fausbøll blev gift med Anne Hansen fra Lerte.
I 1906 solgte Martin Fausbøll til en tysk familie så gården blev en Domænegård. Den nye ejer byggede meget om og i 1909 blev der bygget helt nyt stuehus. Det gamle stuehus blev nedrevet og stenene solgt på auktion. Den nye ejer lod det gå hårdt ud over skoven, der blev hugget mange træer ned.
I 1920 overtog den danske stat gården, og Rasmus Bang blev bestyrer. Nu blev der forberedt udstykning til husmandsbrug. Skoven blev taget fra og blev til Statsskov (Læs om Mandbjerg Skov foran). Der skulle bygges 10 husmandsbrug og 1 1/2 ha blev taget fra til et skovløberhus. Der blev således 96 ha til Mandbjerggaard. I 1927 købte Aksel Rolskov fra Rurup gården. Han blev gift med Anne født Refslund fra Løbækgaard i Ørderup. Aksel Rolskov døde i 1959. I 1954 brændte laden og hestestalden, og der blev lavet en stor lade ovenpå kostalden.
Aje og Aksel Rolskov havde ingen børn. De adopterede Hans Henrik og Lis. Lis er sygeplejerske og bor på Als. Hans Henrik overtog gården, og hans mor købte hus og flyttede til Toftlund. Hans Henrik blev gift med Trine Nielsen. De har 3 børn, 1 dreng og 2 piger. Trine døde 46 år gl. i 1976.
I 1981 solgte Hans Henrik gården og flyttede til Toftlund. Gården blev købt af Jens L. Raun og Lizzi, som begge stammer fra Haderslev egnen. Gården brændte igen i 1983. Heldigvis var det kun stalden, og den er nu atter opbygget. Jens Raun er ved siden af at være landmand også handelsmand.
De har 4 børn, 3 drenge og 1 pige.

Billede 35 - Mandbjerggård, Mandbjergvej 3

Mandbjerq Syd

Nr. 3

Jorden, hvorpå denne ejendom blev bygget, blev kaldt "Bremerholm". Den blev bygget af Bertha og Niels Jensen.
De havde opdræt af korthornskvæg og fik mange præmier på dyrskuer for det.

Bertha var i mange år aktiv i husmandsforeningens husholdningsudvalg.
Ejendommen ejes nu af Svend Schultz, der samtidig kører lastbil for K.F.K. i Toftlund.

Billede 36 - Mandbjerq Syd nr. 3

Nr. 4

Denne ejendom blev bygget af Christian Christensen. Den blev påbegyndt i 1926, men i en stærk storm væltede det byggede, og den blev derfor først færdig i 1927.
Ejendommen er brændt 2 gange, men opbygget på samme sted. Christian Christensen var medlem af Branderup Sogneraad fra 1937 til han døde.
Sønnen Christian overtog den efter faderen.

Han har i mange år været sognerådsmedlem i Branderup sogn, og senere nogle år efter kommunesammenlægningen i byrådet i Nørre Rangstrup kommune.
Han solgte til Svend Poulsen fra Gestrup, som havde været ansat i forsvaret. Han er handelsmand og bor nu i Toftlund. Han solgte til Hans Chr. Huusmann og Anne Marie, som bor der nu.

Billede 37 - Mandbjerg Syd nr. 4

Nr. 6

Blev i 1926 bygget af Sine og Kristian Nielsen. Da de flyttede til Toftlund, overtog deres søn Aksel den, men han har solgt til Rasmus Thomsen, som nu bor der.

Billede 38 - Mandbjerg Syd nr. 6

Nr. 8

Blev bygget af Ejner Clausen. Han drev den med lidt gartneri og havde en stor frugtplantage

Ejner Clausen solgte til Jacob Petersen fra Agerskov og hans kone Anne Mie.

I 1954 nedbrændte hele ejendommen, men den er igen opbygget. I 1984 døde Jacob, men Anne Mie blev boende til 1986. Hun flyttede da til Agerskov og solgte til Ulrik Thomsen.

Billede 39 - Mandbjerg Syd nr. 8

Nr. 10

På denne grund lå før i tiden "Lille Mandbjerg".
Den ejedes af Thomas Rebsdorf, der flyttede til hans søn på Rurup Mølle i 1876.
Det menes da, at jorden blev overtaget af Mandbjerggaard. Dette husmandsbrug ejedes først af Andreas Petersen, senere af Albert Petersen og Tine, der begge var fra Allerup. Albert Petersen døde her, og ejendommen blev solgt til Hans Jørgen Juhl.

Billede 40 - Mandbjerg Syd nr. 10

Friskærvej og Lausbjergvej

Nr. 11

Et lille hus vest for Friskærvej, der ligger i udkanten af Friskær skov.
Der hører ca. 2 ha jord til. Der er fra gammel Lid holdt 1 ko på ejendommen.
Efter 1864 boede en gendarm Beck her. Han var meget tysk, og 2 af hans døtre kom fra Tyskland og stemte ved genforeningen i 1920. Bestemmelsen var nemlig at alle, der var født i landsdelen og var myndige, havde stemmeret, hvor de var født.
Efter gendarmen blev huset solgt til Peter Enemark fra Branderup. Han solgte til sin kones broder Hans Chr. Tryk.
Da Hans Chr. Tryk døde, kom sønnen Andreas hjem til moderen. De solgte huset til Henrik Andersen i 1941.
Da Henrik Andersen i 1943 overtog sit Fødehjem Friskærvej 14, blev huset solgt til Anne Kaflon.
Hun giftede sig med Hans Wraa, og de solgte huset til Andreas Petersen.
Nu ejes det af Hans Jørgen Iversen, som har moderniseret det meget, og det er blevet et meget smukt hus.

Billede 41 - Friskærvej 11

Nr. 15 - "Laubjerg"

Denne gård har i grunden været 3 gårde nemlig: Hans Per's gård - Nørregaard og Østergaard.

Nørregård

Ejedes i 1828 af Laust (Laurits) Refslund.
Hans søster Gunder Marie var gift med Hans Peter Andersen, og han købte i 1828 gården og lagde den sammen med sin egen, og i 1872 blev bygningerne nedrevet.
Den sidste nye skole i Rurup, blev bygget, hvor Nørregaard har ligget.

Østergaard

Den ejedes af lærer Hans Hørlück. Han havde 2 sønner. Jens og Anders. Jens fik gården Hjortlund, Gl. Toftlundvej 1A og Anders fik Østergaard. Den solgte han til smeden Nis Christensen, da han købte Kærgaard. Han måtte imidlertid overtage den igen. Nis var

smed og ikke landmand, så han flyttede om og overtog smedien. Østergaard blev så solgt til Jens Frej fra Galsted. Han solgte den i 1893 til Otto Warming, der var gift med Anne, født Andersen.
"Ot og Ann", som de kaldtes, havde ved giftermålet fået Refsmindevej 3, men da de ingen børn havde, solgte de og flyttede ned på Østergaard.
I 1902 købte Hans Peter Andersen gården og lagde den sammen med sin egen. Stuehuset var lejet ud, og Ott og Ann boede her, til de døde i henholdsvis 1904 og 1908. I 1920 brændte stalden til Hans Peter Andersens gård, og det gamle stuehus til Østergaard, der nu stod tomt, blev indrettet til stald, og der blev bygget en stor lade i forbindelse med stalden.
Selve den gamle gård har været i slægtens eje siden 1759.
Hans Peter Andersen var gift med Marie Kathrine Thielsen fra Bevtoft. De havde 5 børn, 3 drenge og 2 piger. Den ældste søn Hans døde 16 år gammel af blindtarmsbetændelse.
Hans Peter Andersen var hestehandler og skal have været en meget dygtig og pålidelig handelsmand. Under de dårlige landbrugstider i 1930 blev der i 1934 udstykket 2 husmandssteder fra gården: Friskærvej 16 og 18.
Han døde i 1936, og sønnen Holger Rostgaard Andersen overtog gården. Hans mor blev boende og bestyrede huset for ham.
I 1942 blev Holger Andersen gift med Mette Marie Petersen fra Agerskov. De fik 6 børn, 5 piger og 1 dreng. Holger Andersen var i mange år formand for venstre i Branderup Sogn, i bestyrelsen for maskinstationen, formand for skolenævnet i Rurup og formand for regnskabskredsen i Nørre-Rangstrup Landboforening.
I 1972 overtog Hans Rostgaard Andersen gården, og Holger og Marie flyttede til Gl. Toftlundvej 13, som de havde købt og moderniseret. I 1981 døde Holger Andersen.
I 1979 brændte stalden til Laubjerg. Den var da lige færdigbygget til svinestald og fyldt med svin. Den store lade, der var sammenbygget med stalden blev reddet. Der blev så bygget svinestald - gastæt silo og maskinhus i 1979-80, og der blev lavet halmfyr i den gl. hestestald. I 1982 brændte halmfyr og maskinhus. Der blev nu bygget selvstændigt halmfyr, lade med plantørring og flere svinestalde.
I 1985 er der et samlet staldareal på 2000 m2. Der er købt jord til gården flere gange, Friskærvej 18 er købt tilbage og ved en jordfordeling i 1985 kom der jord til, bl. a. fra Harald Andersens gård.

Slægten.

Nis Jens han afstod gården i 1759 til Las Lauridsen og Merrit Laskine.
Fra 1789-1815 Hans Andersen og Marie
1815-1862 Hans Peter Andersen og Gunder Marie
1862-1896 Hans Andersen og Eline
1896-1935 Hans Peter Andersen og Marie
1935-1972 Holger Rostgaard Andersen og Mette Marie
1971- Hans Rostgaard Andersen og Signe

Billede 42 - Laubjerg 1

Lausbjergvej nr. 3

Dette er den næstældste skole i Rurup og blev bygget i 1883. Da den nye skole blev bygget i 1937, blev huset lejet ud til skovløber Chr. Boisen og hans familie.
Skolestuen blev lavet til lejlighed, og her boede Agnes og Søren Jørgensen Han var forsikringsmand ved Tryg. Senere blev han kommunekasserer i Branderup og de flyttede til Branderup.

Da Helge Ladelund byggede, boede de en kort tid her.
I 1941 købte Christian Christensen og hans kone Tinne huset. Han handlede med brugte biler og de havde hundekennel. Christian Christensen døde i 1984.
Tinne boede i huset nogle år, men solgte det så og flyttede til Toftlund.
Nu bor Viggo og Ida Kjærgaard her. (Se under skoler).

Friskærvej nr. 14

Denne ejendom blev i 1906 solgt fra Hans Peter Andersen's gård til Carl Andersen.
Han var født på ejendommen, der havde været daglejerhus til H.P.A.s gård og hvor hans far Henrik var daglejer. Den blev solgt med ca. 14 ha jord til.
Hans kone hed Line. De havde 7 børn, 4 drenge og 3 piger. Carl Andersen døde i 1936, kun 56 år gammel. Hans enke Line drev sammen med en søn ejendommen, men i 1943 overtog sønnen Henrik og hans kone Didde gården i forpagtning og købte den i 1948.
Henrik drev samtidig med gården i mange år en ornestation, som han kørte rundt med. De har 5 børn.
Henrik døde pludselig i 1981. Didde bor nu i Toftlund, og den yngste søn Preben har overtaget gården.

Billede 43 - Friskærvej 14

Nr. 16

Blev som før omtalt udstykket i 1934 fra Hans Peter Andersen's gård. Den er på 12.05 ha. Den blev bygget af Anton Nielsen fra Agerskov og Didde født Beck fra Tirslund. De har fået oprettet en god ejendom og har 2 drenge og 3 piger, som alle er kommet godt i vej.
Didde og Anton bor stadig på ejendommen, og en søn passer jorden. Anton er nu 94 år gammel.

Billede 44 - Friskærvej 16

Nr. 18

Denne ejendom blev også udstykket i 1934 fra H.P. Andersens gård. Den blev bygget af Magnus Hybsmann fra Toftlund og Thea fra Gøtterup.
Også her blev der et godt brug, og her er opvokset 4 børn. Ingen er landmænd, så i 1985 solgte Magnus Hybsmann til Hans Rostgaard Andersen. Han nedlagde den og solgte bygningerne til Jørgen C. Petersen.
Thea og Magnus flyttede til Toftlund, hvor Magnus døde i 1989. Thea bor nu på plejehjemmet Toftegården i Toftlund.

Billede 45 - Friskærvej 18

Rømetvej

En nedlagt ejendom

Ejedes af Mathias Gøtterup, der engang havde haft Skovlund. På denne ejendom havde de en lille købmandsforretning, som konen passede, og da der var 4-5 ha jord til, havde de et par grisesøer og 3-4 køer.
Mathias Gøtterup havde altid travlt. Han nød at gå. Tit gik han Søndag morgen lange ture før andre stod op.
Mathias Gøtterup døde i 1890. Hans kone solgte ejendommen og forretningen blev nedlagt. Jorden blev købt af forskellige, og mange boede i huset, indtil det i 1921 blev købt af Peter Hasselstrøm. Han døde i 1934, og hans enke Marie og en ugift datter Kristine boede i huset.
I 1938 var der 1,2 ha til huset. Jens Sørup havde jorden lejet, og de fik mælk på gården. Kristine solgte til Familien Buch, der senere solgte til Hans Tøge Sørup.
Men nu er det helt borte.

Hans Hansens gård

Dette er også en af de gamle gårde i Rurup. Den lå på Rømetvej og ejedes af Josias Schack. Hans søn Michael, der var født i 1820, overtog gården efter sin far. Han blev gift med Marie.
I daglig tale hed de Mikkel og Mari. Deres datter Kirstine blev gift med Peter Hansen fra Sandet. De fik 5 børn, 2 drenge og 3 piger.

Da den første søn blev døbt Hans, blev Mikkel meget fornærmet, fordi han ikke blev opkaldt, så nu skulle hans svigersøn ikke have gården. Han testamenterede den til Hans, når han blev myndig, myndighedsalderen det var dengang

21 år.
Den yngste af Kirstine og Peter Hansens børn kom til at hedde Michael, men da var det for sent, da testamentet var lavet. Peter Hansen bestyrede derfor kun gården for sønnen Hans. I 1886 mistede Peter sin kone kun 30 år gammel. Han blev senere gift med Maren Andersen, datter af Hans Andersen i Rurup, og da Hans Hansen i 1900 blev myndig og overtog gården, købte Peter Hansen en gård i Hulvad ved Brørup. Hans Hansen blev gift med sin kusine Hanne Thomsen fra Roost. De havde 7 børn.
I november 1918 brændte gården. Det var en stråtækket omlukket gård, så den brændte ned til grunden. Branden opstod ved, at drengene legede med tændstikker i laden. Det var vanskelige tider og forsikringen var kun på 14000 mark, så det blev opgivet at bygge gården op igen. Hans Hansen blev i 1919 forpagter på Mandbjerg og købte derefter Langmose ved Halk. I nogle år var jorden lejet ud, så blev der solgt og mageskiftet jord, og i 1930 blev "Borgnæs" bygget på noget af jorden. Et aftægtshus, Rømetvej 2, blev i 1925 solgt sammen med brandtomten og 4-5 ha. Josias Schack havde bygget det til aftægtshus i 1870. Omkring 1902 boede jordemoder Kathrine Bøtcker i huset. Derefter blev det brugt til fodermesterbolig. Under krigen i 1914 til 18 boede der russiske krigsfanger, som arbejdede på gården. De blev låst inde om natten. Da det blev solgt var køberne Christian Sørensen og Marie f. Gude. Chr. Sørensen ryddede brandtomten, købte mere jord til og byggede stald og lade. Han fik samlet 11,82 ha. Marie Sørensen døde pludselig i 1954 og omkring 1960 overtog sønnen Peter gården. Chr. Sørensen købte hus i Toftlund. Han døde på Toftegården i 1985. Peter Sørensen blev gift med sin husbestyrerinde Marie, der var enke og havde en søn Jan Thomsen. De fik ingen børn sammen. I 1980 døde Peter Sørensen, og nu ejes gården af Jan Thomsen. Marie Sørensen flyttede til Koldingegnen og blev gift der. Det sidste af jorden fra Hans Hansens gård blev solgt i 1939, og da overtog jordlovsudvalget noget af det.

Billede 46 - Rømetvej 2

Nr. 1

Det er også en af de oprindelige gårde i Rurup. Først i 1800 ejedes gården af Hans Rolschau, der er født i 1790 og indført i kirkebogen som Hans Rolskov, så det er uforståeligt, at han har skrevet sit navn på tysk, for han var kærnedansk, men det må jo have været påvirkningen fra den tyske skole, der har gjort det.
Hans Rolschau var en stor børneven. J. Fausbøll skriver om hans besøg på Mandbjerg, som altid var til stor glæde særlig for børnene. Han fortalte historier og læste somme tider højt for børnene, men han ville ikke læse af

Ingemann. "Det var fuld af overtro", sagde han. Med de voksne kunne han godt lide at diskutere og drøfte tidens problemer. Hans Rolschau kørte altid med stude. I 1844 byggede han gården ud på marken. Det fortælles, at han da sammen med snedkeren kørte med studene til Aabenraa efter tømmer. De kørte hjemmefra kl. 2 om natten, kom til Aabenraa ved middagstid, spændte fra og spiste madpakken ved købmanden. Han havde netop den dag fået en datter og gav derfor kaffepunch. På hjemvejen blev de også tørstige, så der blev gjort stop forskellige steder, sidste sted ved Kløver Es i Hellevad, men så var det også blevet aften. Mændene faldt i søvn, og studene gik hjemad. De stoppede på en gård i Vellerup, hvorfra de var købt. Om morgenen, da folkene på gården kom op, holdt vognen med de sovende mænd i gården, men de kom da hjem med tømmeret.
Der var to sønner, der sammen overtog gården efter Hans Rolschau: Johannes og Andreas. Johannes var ugift. Andreas var gift med Anna. Andreas og Anna havde 4 børn, 3 piger og 1 dreng Hans.
I 1895 døde Johannes. I 1894 overtog Hans gården. Han var gift med Ane født Møller. Hans Rolskov holdt privat skole, hvor han lærte børnene dansk. I 1908 måtte han desværre sælge jord fra Gården, da han havde kautioneret for en, der gik fallit. Han havde da kun 14 ha. tilbage men blev dog på den gamle gård. Han tog ud rundt omkring og læste op, holdt foredrag og underholdt.

I gl. papirer kan man mange steder finde, at Hans Rolskov talte el. læste op, især omkring genforeningen. Det var både i landsdelen her og i det gl. land. Efter genforeningen flyttede Ane og Hans Rolskov til Toftlund, hvor han blev sparekassekasserer. I en af de små ruder i køkkenet havde Hans Rolskov ridset følgende: " I stjernerne står skrevet, Mennesket skal tro - håbe og elske". Desværre er den rude gået til.
Gården blev udlejet til Alfred Nielsen fra Toftlund, der drev den til sønnen Andreas kom hjem og overtog den i 1926. Hans Rolskov døde i 1929 og Ane i 1933. De havde 4 børn, 3 drenge og 1 pige. Datteren Anne blev gift med Sofus Hybschmann i Toftlund. Hun underviste efter genforeningen nogle år i Allerup. Johannes blev gift på en gård i Jylland, Ejnar var lærer i Gestrup, og Andreas overtog gården, Aksel overtog Mandbjerg.
Andreas blev i 1927 gift med Cecilie Christensen fra Vinding. De havde 3 børn, 1 pige og 2 drenge. Kristine døde som 12 årig. Hans er lærer i Balle og Vagn overtog i 1967 gården. Han er gift med Inga fra Fyn. Andreas Rolskov var i mange år i bestyrelsen for Sønderjyllands Højspændingsværk. Cecilie Rolskov døde i 1968 og Andreas Rolskov i 1975.
Gården er nu forpagtet ud, Vagn er ansat ved postvæsnet og Inga er dagplejemor. Vagn er en meget aktiv formand for Rurup forsamlingshus. De har 3 børn, 1 pige og 2 drenge.

Slægten.

1747 Johannes Hansen Rolskov og Ingeborg.
1815 Hans Rolschov og Christine.
1863 Andreas Christian Rolskov og Cathrina Maria senere gift med Anne Johanne Marie.
1897 Hans Rolskov og Ane.
1926 Andreas Rolskov og Cecilie.
1967 Vagn Rolskov og Inga.

Billede 47 - Rømetvej 1

Nr. 3

Dette hus blev i 1963 bygget af Dagmar og Jens Sørup, da sønnen Hans Tøge overtog gården.

Jens Sørup døde her i 1989. Dagmar bor her stadig.

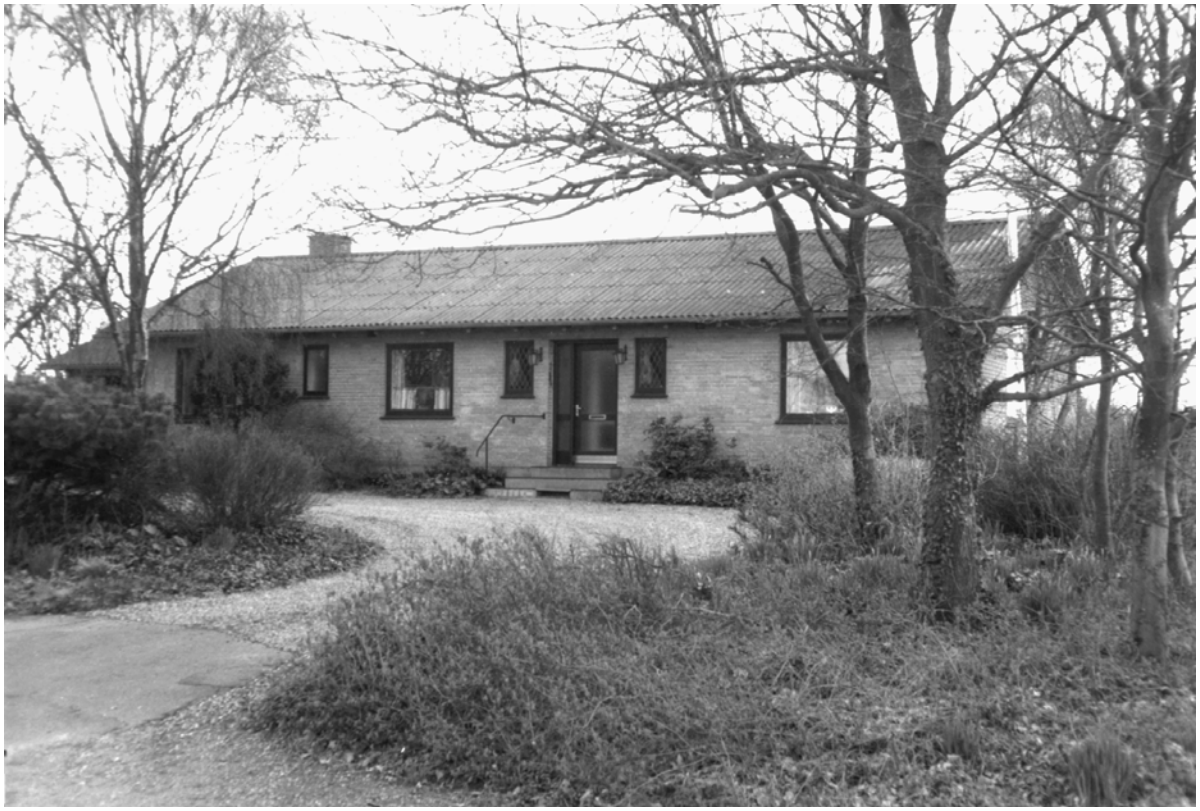

Billede 48 - Rømetvej 3

Billede 49 – Rømetvej 7, Arbejderbolig til Kærgaard

Nr. 9

Denne ejendom er i 1878 flyttet ud fra byen, og den var da på 12 ha. Ejeren var Line og Nicolaj Hvidding. De havde 2 sønner og 1 datter. Den ene søn Nikolaj rejste til Amerika, den anden
gik hjemme, men var ikke rask, og i 1899 blev ejendommen solgt til Jes Asmussen, kaldet "Jes Bagers" og hans kone Tilde. Nicolaj Hviddings datter hed Marie Kristine; hun var ugift. I de unge dage vævede hun, men blev så uddannet tandtekniker, og virkede som sådan i Toftlund i mange år.
Jes Asmussen overlod i 1904 ejendommen til sønnen Søren. Søren Asmussen solgte i 1911 til Andreas Bejer fra Gaansager. 1911 købte Rudolf Vilhelm Nielsen ejendommen. Han blev gift med Botilde Kristine Rossen fra Rurup Vestermark.
I mange år kørte Vilhelm mælk til Branderup mejeri. I 1913 fik de en søn Erik Rossen Nielsen. Han var kun et år, da Vilhelm blev indkaldt og måtte med fra krigens begyndelse i 1914.
En onkel flyttede ind og hjalp med at drive gården. Vilhelm Nielsen har byttet jord og købt jord, så gården blev på godt 20 ha. Hans kone Tilde døde pludselig lille juleaftensdag 1953. Den yngste søn Kristian havde nogle år gården forpagtet, men i 1972 blev den solgt til Anders Hørlück.
Vilhelm Nielsen havde købt Gl. Toftlundvej 13. Her boede han, til han døde 1971.

Billede 50 - Rømetvej 9

Nr. 4 - "Borgnæs"

Denne villa blev i 1930 bygget af Gerda Hørlücks far lærer L.V. Christensen fra Ærø. Jorden i alt 23 ha blev købt fra Hans Hansens gård.
Lærer Christensen døde i 1945 og blev begravet på Bovlund kirkegård.
Da Anders Hørlück i 1952 overtog Kærgaard, flyttede Gerda og Niels Jokum herop. De byggede en veranda til huset. Gerda's mor boede hos dem, til hun døde.
Niels Jokum døde her i 1975, 98 år gammel.
Gerda boede her selv i nogle år, men flyttede senere til den yngste datter og svigersøn Ingeborg og Kresten Schelde i Warming, hvor hun døde i 1987.
Jorden blev derefter delt mellem børnene og villaen solgt til Inger og Søren Leerskov.

Billede 51 - Borgnæs, Rømetvej 4

Nr. 8 - "Kærgaard"

Dette er en af de gamle gårde i Rurup. I 1830 er den flyttet omtrent til det sted hvor den nu ligger.
Den ejedes af Hans Peter Rossen, der var blevet gift med enken Fra Mandbjerg Abeline Fausbøll. Da Abelines søn Thomas Nissen Fausbøll, der var født i 1800 blev myndig og overtog Mandbjerg, købte han Kærgaard. Abeline døde og Hans Peter Rossen blev senere gift. De fik en søn Nis Rossen.
Hans Peter Rossen døde pludselig af en hjerneblødning, og gården blev solgt til en tysker, der hed Dall. Enken flyttede hjem til Arrild.
Dall solgte til en franskmand, der senere solgte til Anders Hørlück, som var født på Østergaard i 1836 søn af Hans Hørlück.
Anders Hørlück var uddannet landmåler. Han blev gift med Abeline Fausbøll fra Mandbjerg der døde i 1888. Hun efterlod små børn, men den ældste datter Stinne holdt hus for faderen og opdrog de mindre søskende. Der var mange børn. Hans blev apoteker i Hjørring - Thomas døde i 1896 - Jens fik gård i Skodborg. Han var også uddannet møller og var i flere år på Gram Mølle ved Jens Sørup, som var gift med hans søster Nissine. En datter Pauline blev gift med frimenighedspræsten Fejlberg Jørgensen i Skærbæk. Inden hun blev gift holdt hun hver onsdag skole på dansk for børnene fra Rurup, og de lærte de bl.a. danmarkshistorie o.s.v. Den tyske lærer var ret irriteret over det, men der skete ikke noget. Da hun blev gift, stoppede denne skole. Ingeborg blev gift med Jens Østergaard i Københoved.
Mette døde ung i 1916. Sønnen Niels Jokum overtog gården i 1900, da hans far døde. Også for ham holdt hans søster Stinne hus, indtil han i 1923 blev gift med Gerda Elisabeth Christensen lærerdatter fra Ærø. Hun havde været ung pige på gården i 1913-14.
Ved deres giftermål blev der bygget nyt hus til Stinne.
I 1924 blev der bygget helt nyt stuehus til Kærgaard. Der er sket store forbedringer både på bygninger og jord i Niels Jokums tid. Niels Jokum havde mange tillidshverv. Han var bl.a. skatterådsmedlem - amtsrådsmedlem og medlem af sognerådet.
Gerda og Niels Jokum skabte et ualmindelig godt hjem for deres 5 børn, 4 piger og 1 dreng, samt for alle, der havde plads på gården.
I 1952 overtog sønnen Anders Dons Hørlück gården. Han blev gift med Anne Botilde Petersen fra Skibelundgård i Branderup. De har 4 børn, 3 piger og 1 dreng Niels, som nu har overtaget Skibelundgård. Anders Hørlück har været i sognerådet i Branderup. Han afløste Andreas Gaarde som sognefoged, indtil denne ordning blev ophævet i 1972. Han er i bestyrelsen for Vestjydsk Slagteri.
Da Anders overtog gården, flyttede Gerda og Niels Jokum op på Borgnæs (se under Rømetvej 4).
Hørlück slægten stammer fra Østergaard - se under denne.

Billede 52 - Kærgaard, Rømetvej 8

Nr. 10

Sidst i 1800 var den på 25 ha og ejedes af Laust og Margrethe Petersen. Laust var også smed. Han havde en smedie vest for gården. Der fortælles at den engang i en julestorm væltede. Han døde i 1901.
Sønnen Jens overtog gården. Hans kone hed Tilde. Bygningerne var meget gamle. I efteråret 1905 solgte han 15 ha fra, så nu var der kun 10 ha. Resten solgte han i 1906 til Peter Hasselstrøm. 6. Sept. brændte gården af lynnedslag. Den blev så opbygget i sønderenden af marken. Inden Peter Hasselstrøm overtog gården, var han kvægdriver ved Hans Jørgen Enemark i Gestrup.
I 1921 overtog datteren Signe og svigersønnen Johannes Bruhn ejendommen for 26000 kr., men 2000 kr. var datterens medgift, så der var kun 24000 kr. at forrente. De havde haft Rurup Vestermarksvej 6. Det var meget dårlige tider, og de fik mange børn, så i 1931 opgav de, og Peter Hasselstrøm overtog den igen. De flyttede til Skærbæk, hvor Johannes Bruhn blev pedel på skolen.
Peter Hasselstrøm drev gården en sommer og solgte så til Chr. Bonde. Gården blev senere solgt til Frida og Anders Mortensen. De var fra Raahede og Warminglund. I 1938 købte de 3 1/2 ha jord til gården. De havde ingen børn og solgte i 1943 til Johanne og Harald Andersen og købte selv hus i nærheden af Ribe.
I 1949 solgte Harald Andersen og købte Gl. Toftlundvej 8 af Mads From.
Gudrun og Holger Friis, der havde haft en ejendom i Mellerup, købte den i 1949.
De solgte den til Anders Hørlück og flyttede til Toftlund.

Rurup Vestermarksvej

Nr. 1

Denne gård blev i ca. 1850 bygget til Martin Hansen Schak og Stine. Fra begyndelsen var det nærmest et husmandssted med 1 hest og 4 køer, men der blev købt mere jord ind til. De havde 1 dreng og 3 piger. 2 af pigerne døde som børn. Sønnen udvandrede til Amerika.
Den sidste datter Karen havde plads ved gamle folk i Roost, som hun arvede.
Hun blev gift med Jeppe Lund Enemark fra Arrild, og de overtog gården hjemme. Det var

ret gode bondetider i 1880erne. Karens forældre blev på gården til de døde. De købte mere jord til gården, så i 1906 var den på 33 ha.
Jeppe døde under krigen i 1917. Da var sønnen Martin i Belgien som soldat, men han blev fritaget og kom hjem og overtog gården i nov. 1918. Han blev gift med Karoline Møller fra Øster Lindet. I efteråret 1925 byttede han gården med en gård i Brøndlund på 90 ha. Få år efter brændte denne gård.
Martin Møller byttede senere gården med Jørgen Rostgaard Ewald. Han stammede fra Bevtoft og var gift med Kjestine Schmidt fra Glasergaard i Bevtoft. De havde 6 børn, 4 drenge og 2 piger. Kjestine døde i 1950 og Anna Jensen fra Roost blev husbestyrerinde hos ham.
I 1956 solgte Jørgen Rostgaard gården til datteren Tine og svigersønnen Aage Smith. Aage og Tinne Smith drev gården til 1988, hvor den yngste søn Arne overtog den. De flyttede til Toftlund, hvor de købte hus. Aage og Tine Smith har 4 børn.
I 1988 købtes Rurup Vestermarksvej 8 ind til gården. I 1989 brændte gården og i 1990 blev en hel ny gård bygget. Den blev flyttet et stykke nærmere til Rurup.

Billede 53 - Vestermarksvej 1

Nr. 2

Indtil 1893 ejedes denne gård af Peter Terkelsen Sørup og hans kone Marie.
De havde 3 sønner. Jacob døde som ung, Jens fik Gram Mølle og Hans Bejer overtog gården hjemme. Han overtog den i 1893, og han blev gift 5. Maj 1894 med Ellen, datter af Jens Gaarde. Samme sommer byggede de nyt stuehus.
I det gamle boede hans forældre. Peter Rossen skriver, at Hans Bejer var ivrig venstremand. Han var vurderingsmand i sognet og formand for den sønderjydske brandkasse samt den første formand for Rurup forsamlingshus.
I 1934 byggede Hans Bejer og Ellen aftægtshus på Gl. Toftlundvej 12, og sønnen Jens overtog gården. Jens Sørup blev gift med Dagmar, født Tychsen fra Krammark. De fik 3 børn, 2 piger og 1 dreng. Jens Sørup var aktiv i mange henseender og sad i mange bestyrelser. Han afløste sin far som formand for forsamlingshuset - han var sognerådsmedlem i Branderup sogn i mange år, formand for Haderslev Amts Grænseforening og en overgang formand for venstre i Branderup Sogn.

Dagmar og Jens Sørup afstod, i 1964 gården til sønnen Hans Tøge, der blev gift med Asta, født Hansen fra Roost.
Jens Sørup og Dagmar byggede Rømetvej 3, hvor Jens Sørup døde i 1989. Dagmar Sørup bor her stadig.

Slægten.

Jens Nielsen Sørup
Peter Terkelsen Sørup født 1830
Hans Bejer Sørup født 11. Okt. 1863 død 1947
Jens Sørup død 1989
Hans Tøge Sørup

Billede 54 - Rurup Vestermarksvej 2

Nr. 4 - "Stjærtende"

Den ejedes af Peter Enemark. Hans datter Kirstine og svigersøn Niels Nielsen fra Varde overtog den efter faderen.
I 1880 døde Kirstine. De havde ingen børn. I 1893 solgte Niels Nielsen gården til Christian Gram. Han var ikke rask og solgte i 1903 til Lise og Peter Bundesen fra Vollerup. Han kørte mælketuren til Branderup mejeri.
I 1907 solgte han til Hans Jørgen Lund fra Allerup. Han blev i 1908 gift med Marie Gaarde, datter af Jens Gaarde i Rurup. De fik 5 børn, 3 drenge og 2 piger.
I 1914 solgte de gården og købte en større gård i Allerup.
Hans svoger Hans Bejer Sørup købte den og lagde den sammen med sin egen gård.

I 1919 blev bygningerne solgt til snedker Frands Tønder fra Bovlund. Han byggede hus i Branderup og solgte i 1925 til Johannes Lagoni. Han købte i 1925 8 1/2 ha jord. Johannes tækkede huse - lavede træsko og slagtede. Han havde 14 børn, men mange var allerede voksne, da han købte ejendommen.
I 1938 solgte han til Peter Tønder fra Ullerup. Han døde i 1964. Ejendommen blev solgt til Jacob Gundersen. Han var ansat på Rådhuset i Toftlund. Hele ejendommen blev nu tip-top moderniseret.
I 1970 solgte han til Alma og Ove Willadsen. De solgte igen i 1989 til Karl og Laila Østergaard og flyttede til Branderup mark.

Billede 55 - Stjærtende, Rurup Vestermarksvej 4

Nr. 6

I gamle dage kaldet "Lynghuset". Det ejedes af gården Kærgaard, og der boede en arbejdsmand fra gården. Engang boede Laurids Bertelsen her, derefter Hans Chr. Junker. Han var husslagter og arbejdede samtidig som daglejer på gården. Han begyndte også at slagte kvæg, lejede hest og vogn på Kærgaard og kørte rundt og solgte kød. Senere købte han huset, og derefter også en hest og vogn. Sidst i 1880 byggede han slagtehus. Indtil da havde han slagtet i loen. Han fik 80 ph for at slagte et får og 1 mark for et svin. Dengang var der kun 2 ha til huset. I 1903 holdt han som slagter. Da havde sønnen Kresten, der var udlært slagter, købt hus i Branderup, og han overtog slagtevirksomheden. Den søn fik senere slagterforretning i Agerskov. Nu holdt Hans Chr. Junker 2 køer i stedet for hest. Efter at hans kone var død, kom en datter og svigersøn Hanne og Mathias Feddersen hjem. De købte ejendommen i 1910, og Hans Chr. fik et værelse hos dem. Mathias tog et kursus i dræning og oparbejdede en lille entreprenørvirksomhed og havde 4-5 mand i arbejde.

I 1913 brændte huset, og 2 køer og 2 svin samt nogle høns indebrændte. Branden opstod ved gnister fra mergelbanen, som gik tæt forbi, men det tog lang tid før mergel-selskabet påtog sig skylden og udbetalte 1800 mark i erstatning. Brandforsikringen var 1600 mark. Huset blev genopbygget samme sommer. Det blev bygget af kløvede kampesten, som naboerne hjalp med at køre til. Huset blev muret af Antoni Lauridsen og Peter Hasselstrøm. Mathias var selv håndlanger.

Da krigen brød ud i 1914 blev Mathias indkaldt, først til Meklenburg, så til østfronten. Hvor han brækkede en finger. Så kom han tilbage til Meklenburg. Da han kom hjem, begyndte han igen at dræne, og i 1920 solgte han til Johannes Bruhn, der var gift med Signe Hasselstrøm.

I 1921 købte Laurids Lauridsen ejendommen. Han var udlært murer og har bygget meget på egnen. Han købte jord og fik samlet godt 10 ha. I 1938 byggede han stald og lade. I 1952 overtog sønnen Kristian ejendommen. Han solgte i 1987 og flyttede til Arnum, hvor han døde. Hans Tøge Sørup købte den og solgte bygningerne fra.

Billede 56 - Vestermarksvej 6

Nr. 8

Her blev i 1850 bygget et lejehus af en enkekone kaldet "Stin Widding" fra Rurup. Hun var en meget "sikker" kone. Da byggeriet blev påbegyndt, var det udlejet til en mand, men inden det blev færdig, fortrød han. Så lejede snedkeren, der byggede huset det.
Han hed Peter Mathiesen Hammer, men kaldte sig Rossen, som var hans mors pigenavn. Moderen døde i barselseng. Han blev opdraget hos sin morbror Hans P. Rossen. Da han pludselig døde blev han gjort arveløs, da han ikke var adopteret af morbroderen. Han blev senere gift med Karen Marie Hansen fra Roost, som han tjente sammen med i Gestrup.
Efter at have siddet til leje et par år, købte de huset og i 1863 noget jord fra Martin Hansen Thau's gård, så nu var der 6 ha, og de holdt 3 køer, som konen og børnene passede.
Men Peter var snedker, og det var hans interesse. Der fortælles, at når han gik, havde han en stok med en pig i enden, som han brugte som målestok, hvis han skulle måle op for at give tilbud. Stokken var inddelt i alen - kvarter og tommer.
I 1884 overtog hans yngste søn Erik ejendommen. Han blev gift med Bodil Marie Schmidt fra Arnum.
Erik havde som tysk soldat fået epilepsi, som han stadig blev ved med at få anfald af. Han gik ud som arbejds-mand og strøg bl.a. tørv på Hummelhave.
Han døde pludselig i 1890. Bodil Marie sad nu enke med 3 små børn, 1 dreng og 2 piger, den ældste på 4 1/2 år og den yngste på 1 1/4 år, samt sin gamle svigermor på 73 år. Bodil Marie gav sig til at væve for folk. I 1905 kom sønnen Peter hjem, og han gik så ud som daglejer.
I 1914 blev Peter gift med Margrethe. I 1915 blev han indkaldt og kom først hjem i 1918. Da var ejendommen meget forsømt, men han fik 'den i drift igen. Han købte jord til, byggede og fik ejendommen op på godt 14 ha.
I 1952 overtog deres eneste datter Marie og hendes mand Mathias Juhler ejendommen, og Peter og Margrethe blev boende på gården
Peter Rossens mor Bodil Marie døde i 1941, 84 år gammel. Hun havde været enke i 51 aar og lammet i over 35 år af leddegigt.
Peter Rossen var i mange år et meget aktivt bestyrelsesmedlem i husmandsforeningen, som han var med til at oprette, og ligeledes aktiv i Sønderjyske krigsdeltagere og Branderup pensionistforening. På hans gamle dage skrev han meget om egnen - gammelt håndværk - soldaterminder o.s.v. Han har bl.a. også skrevet for Nationalmuseet.
Peter Rossen var også en periode i Branderup sogneråd. Peter Rossen døde i 1976.
I 1988 solgte Mathias Juhler til Aage Smith og

flyttede til Toftlund. Han var da enkemand og havde en husbestyrerinde, som flyttede med.

Billede 57 - Rurup Vestermarksvej 8

Skovlundvej

Nr. 5 + 7 - Rurup Mølleqaard og Rurup Mølle

Omkring 1850 ejedes denne gård af Peter Jakobsen. Han var en meget opfindsom mand. Han var sikker på, at det ville blive muligt engang for mennesket at kunne flyve, og det fik han jo ret i. Han lavede en rensemaskine til korn.
Han solgte til Peter Rebsdorf, som var gift med Drea Nissen fra Rundbjerg.
Peter var mølleruddannet og byggede en ny mølle, en vindmølle i 1876.
Det blev ikke godt modtaget af Fausbøll på Branderup Mølle, som jo var en stor vandmølle og havde mange kunder fra Rurup.
Peter Rebsdorf havde 10 børn, 8 drenge og 2 piger.
For at drengene ikke skulle blive tyske soldater, solgte han i 1903 og rejste til Danmark.
Han havde lavet en lille købmandsbutik, og i 1890 byggede han til, så der blev en rigtig butik. Samtidig byggede han bageri og holdt en møllersvend, så nu solgte de også brød. Også foderstoffer handlede han med. Det var Drea, der passede butikken.
Selve gården var god, så der holdtes en karl.
Peter Rebsdorf solgte til Lorens Thielsen og hans søn Peter fra Bevtoft.
Peter Thielsen var handelsuddannet og ugift.
Der kom nu rigtig gang i forretningen. Der solgtes også tømmer, og i 1907 blev der bygget en helt ny butik mellem gården og bageriet.
Den ny forretning og bageriet blev forpagtet af Hans Dahl og hans kone Laura, og i 1910 købte han det.
Da rejste Peter Thielsen til Amerika og gården blev forpagtet af hans svoger Hans Peter Andersen. Gården blev senere købt af Nicolaj Nissen fra Rundbjerg, der overlod Rundbjerg til en søn.
Nu var Rurup Mølle og Rurup Møllegård blevet skilt.
Hans Dahl byggede nyt bageri og lavede lejlighed til sine forældre ovenover forretningen. I fastelavnen blev der blev der bagt fastelavnsboller, som flere gik rundt og solgte. Det kunne godt give en dagløn.
Hans Dahl solgte ejendommen til Gregersen. Han var der kun kort tid, så solgte han til Thomas Simonsen.
I 1914 begyndte Thomas Simonsen at køre rundt med brød og tage bestilling på varer til forretningen.
I 1921 blev hele forretningen solgt til Andreas Andersen fra Kværs. Han fortsatte med forretningen som den var. I 1929 fik han bil, som han nu kørte med brød og varer i. I 1930 under de dårlige tider holdt han med foderstoffer, og efter, at de fleste gårde allerede omkring 1924 fik el, blev det også mindre og mindre med mølleriet. Men under krigen i 1940-45 havde han ruglager for staten. Bønderne leverede ham da også rug, som blev malet og derefter bagt til brød, som han så

leverede ud. Der var i mange år en bagersvend, som hed Thomas Thomsen. Han havde mistet en arm, men kunne godt bage ved Andreas Andersens hjælp. Det var en gammeldags stor bageovn de havde, så den var god til at bage alt i. Fra nogle gårde var det gammel stil, at de fik bagt deres julebag på møllen. Det var en hel festdag, når vi kørte til mølle med dejen til kagerne og kom hjem med dåserne fulde. Da Thomas blev syg blev bageriet nedlagt, men Andreas Andersen blev ved at køre med brød og købmandsvarer, som han så fik andre steder. Det varede næsten helt til hans død i 1982. Da blev den sidste rest af handelen stoppet, og huset er nu feriehus for en datter og hendes familie.

Møllegaarden

Møllegaarden blev fraskilt. Da Nicolaj Nissen købte den var det en selvstændig gård.
Under første verdenskrig solgte Nicolaj Nissen kålroer til militæret og da der fortælles, at menuen var kålsuppe, kunne der jo sælges mange.
I 1919 overtog sønnen Valdemar Nissen gården. Han blev gift med Thea Nissen fra Nordborg.
I 1926 købte Valdemar lastbil, og han kørte svin til slagteri. Lastbilen blev somme tider lavet til "bus" med bænke bagpå. Det skete bl.a. til det store stævne på Skamlingsbanken i 1945. Senere overtog en svigersøn lastbilen og svinekørslen. Valdemar Nissen holdt store maskiner, så han kunne bryde uopdyrket jord op o.s.v.
Han var en slider og "arbejdshest".
Da han i 1954 afstod gården til sønnen Nicolaj Nissen, købte han en lille ejendom i Branderup.
Nicolaj er gift med Helga. De har 3 drenge og 1 pige. I 1990 overtog sønnen Lars Møllegården.
Nicolaj og Helga flyttede til "Lille Skovlund", Skovlundvej 8, som de havde købt.

Billede 58 - Rurup Møllegård

Rurup Mølle

Billede 59 - Rurup Mølle 1 - Forretningen

Billede 60 - Rurup Mølle 2

Nr. 10

Sidst i 1800 ejedes denne gård af Rasmus og Thea Lautrup. Det er noget af det bedste jord i Rurup, der hører til denne gård.

Han kørte mælk fra Skovlund og Rurup Møllegård til Branderupvejen og her hentede

han det igen ved middagstid. De havde 4 børn, 1 dreng og 3 piger.
Rasmus døde i 1910, og sønnen Kresten overtog gården.
I 1925 købte han mere jord til gården og i 1927 byggede han stald og lade.
Den blev i 1936 solgt, til Aksel Jessen fra Toftlund, der var gift med Misse Mortensen fra Raahede.
Misse arvede ved hendes faders død 12500 kr. og de byggede nyt stuehus.
De havde kun en datter.
I 1946 solgte Aksel Jessen til Eduard Lytsen fra Gærup, og Aksel og Misse flyttede til Roost.
I 1988 overtog Hans Jørgen Paulsen gården. Han var søstersøn til Lytsen, der var ungkarl.
Hans Jørgen driver ved siden af gården maskinstation. Han er gift med Karen Margrethe, som er børnepædagog. De har 4 børn.

Billede 61 - Skovlundvej 10

Rurup vejkort

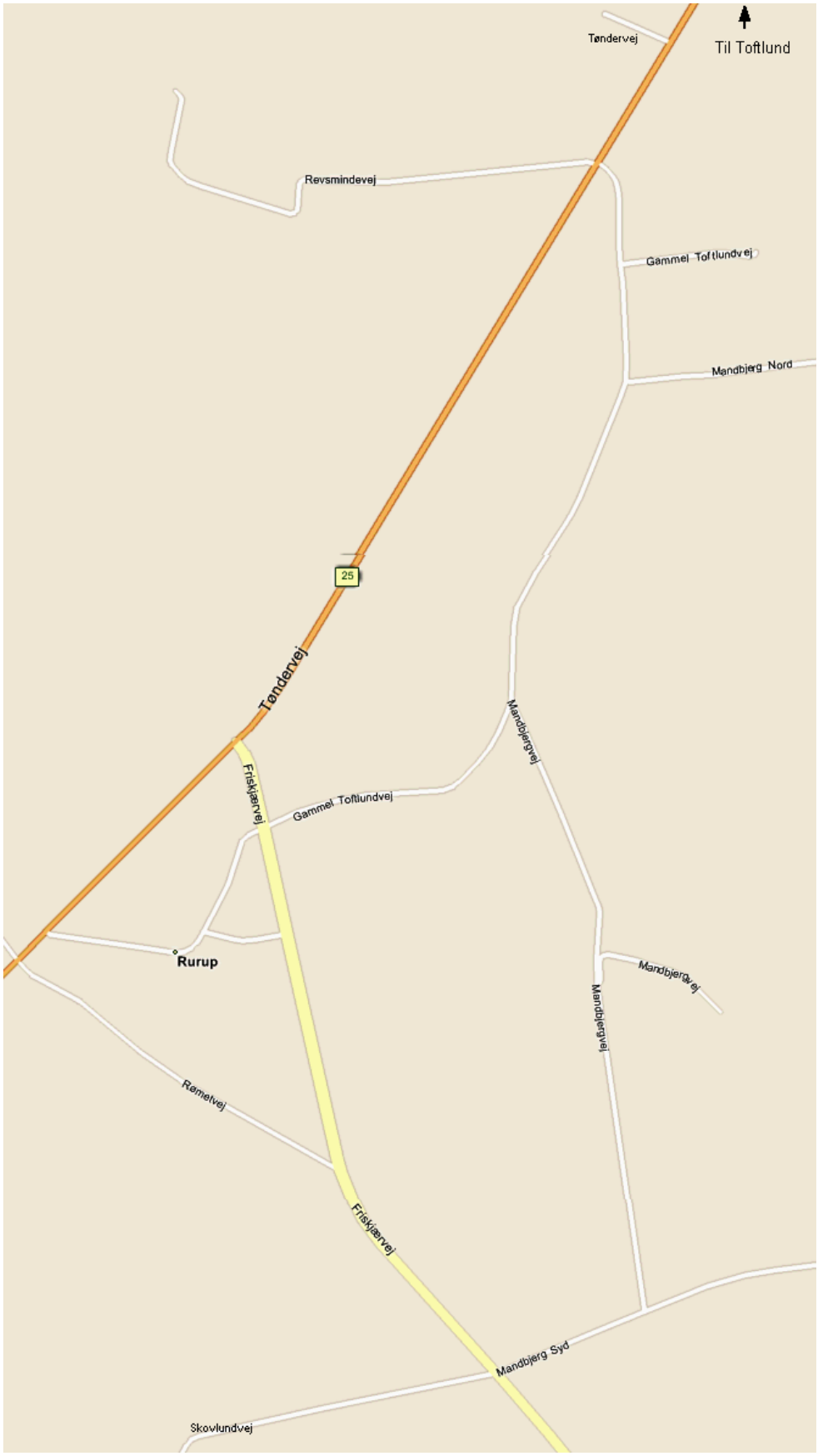

Rønnevej
Rurup Vestermarksvej
Rurup
Friskærvej
Tønder vej

Kort over Rurup og Omegn

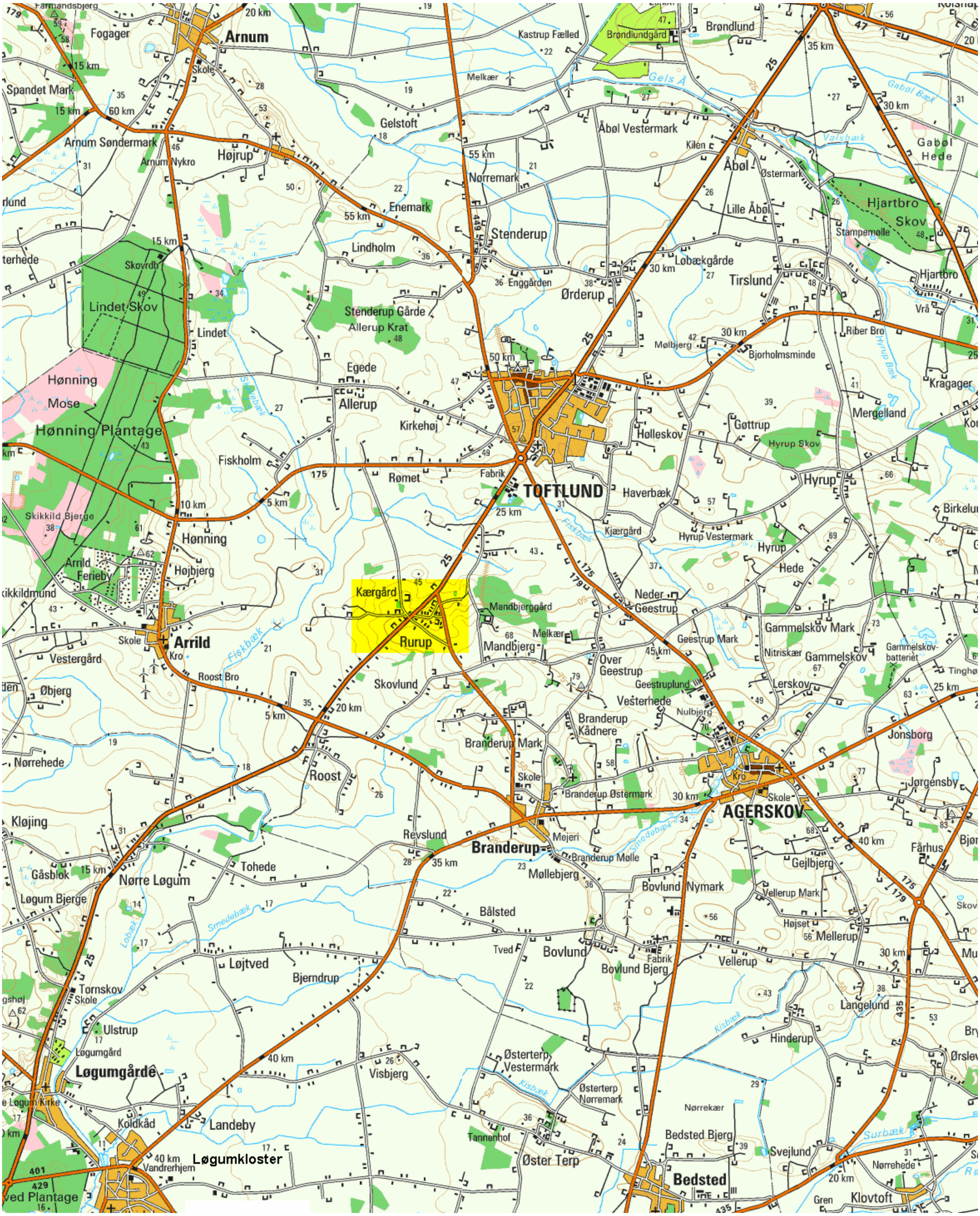

Oversigt over brændte ejendomme

Brændte ejendomme
- Hans Hansens gård ... 47
- I 1719 brændte 7 gårde ... 5
- Mandbjerg Syd nr. 8 ... 41
- Mandbjerg Syd, nr. 4 ... 40
- Mandbjerggård ... 38
- Nygaard ... 31
- Nørregaard ... 43
- Rurup Vestermarksvej 1 ... 54
- Rurup Vestermarksvej 6 ... 57
- Rømetvej 10 ... 54
- Tøndervej 18 ... 20
- Tøndervej 9 ... 16
- æ Swarrers hus ... 26
- Østergaard ... 43